

UNITÁRIUS ÉLET

Kéthavonta megjelenő folyóirat · 2008. május–június · 62. évfolyam 3. szám

Balogh Levente, első osztályos
tiszaadonyi tanuló, Balázs Ferenc-díjas

A tartalomból:

Lelkészbeiktatás Debrecenben · A Biblia éve – 2008.
Emlékezés Székely Mózes fejedelemre · Akik előttünk jártak · Eutichus...
Egyházközségeink életéből · Elhunyt Sánta Ferenc

Pap Gy. László lelkész beiktató istentisztelete 2008. június 8-án Debrecenben

A beiktatón részt vettek: Rázmány Csaba püspök és felesége, Rázmány Ida, Balázsi László főjegyző és felesége, Balázsi Mária, Kelemen Miklós nyugalmazott lelkész és felesége, Nyitrai Levente kocsordi lelkész, Lakatos Csilla miskolci, Léta Sándor budapesti lelkészek, valamint Mark Roscoe Loustau teológus-doktorandus a Bostoni Harvard Egyetemről, aki látogatóban van Magyarországon és Erdélyben, és első alkalommal vett részt ilyen ünnepségen. Nagy létszamban voltak jelen a debreceni hívek, valamint a Nagyváradi Egyházközség hívei, és egy kis lelkes csoport Vásárosnaményból, Felhős Szabolcs szórványgondnok vezetésével.

A beiktató istentisztelet 11 órakor kezdődött, az 5. számú kezdőénekünk eléneklésével.

Rázmány Csaba püspök köszöntő és bevezető szavai után, Balázsi László főjegyző felolvasta Pap Gy. Lászlónak a debreceni unitárius gyülekezetbe való kinevezését.

Az ima és a beköszöntő egyházi beszéd után, Rázmány Csaba püspök és Balázsi László főjegyző a kinevezés megnyilvánulásként átadták az új lelkésznek a templom kulcsát, a Bibliát, az egyházközség kelyhét és pecsétjét.

Léta Sándor a lelkészkollegák és a maga nevében üdvözölte az új debreceni lelkészt és gyülekezetét. Felolvasásra került Elekes Botond főgondnok, Dr. Szabó Árpád püspök és András György ny. lelkész üdvözlő levele. Végül Csiki József egyházközségi gondnok köszöntötte az új lelkészt és a megjelenteket.

Beiktató istentiszteletünk Rázmány Csaba püspök áldásával és a himnuszok (Magyar és Székely Himnusz) eléneklésével ért véget.

Ünnepségünket az udvaron szeretetvendégség tette családi hangulatúvá.

Léta Sándor

Rázmány Csaba püspök köszöntője

Léta Sándor üdvözlí az új lelkészt

UNITÁRIUS ÉLET • A MAGYARORSZÁGI UNITÁRIUS EGYHÁZ LAPJA

Megbízott szerkesztők:

Balázsi László, Kelemen Miklós, Léta Sándor

Szerkesztőség címe:

1055 Budapest, Nagy Ignác utca 2-4.

Telefon/fax: 311-2801

Internet: <http://unitarius.lap.hu>

Terjeszti a

Magyarországi Unitárius Egyház.

Felelős kiadó:

Magyarországi Unitárius Egyház

Index: 25 842

Megjelenik kéthavonta.

Nyomdai munkák:

Opticult Bt.

ETO-Print Nyomdaipari Kft.

HU ISSN 0133-1 cv 272

Előfizethető:

A lelkési hivatalokban (Budapesten és vidéken) vagy befizetési csekken.

Bankszámlaszám:

11713005-20011631

Egyes szám ára: 400 Ft

Évi előfizetési díj: 2400 Ft

A Magyarországi Unitárius

Egyház internetcíme:

www.unitarius.hu

<http://unitarius.lap.hu>

Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza.

A folyóiratban megjelenő írások nem feltétlenül tükrözik a szerkesztőség álláspontját.

Következő lapzártá:

2008. augusztus 25.

Gondviselő Istenünk, megtartó, szerető édes Atyánk!

Gyermekkorunk óta keressük közelségedet, jószágos gondviselésedet, szeretetedet, segítségedet. Ahogy peregték életünk homokóráján a pillanatok porszemai, úgy lett egyre nyilvánvalóbb előttünk, hogy csakis a te segítségével érhettünk el ide, ahol most állunk.

Életünk állomásain vissza-visszanéztünk, s nem csak elmerengtünk a múlton, hanem örök emlékeztünkbe véstük annak minden szép, de kellemetlen eseményét is. Világosan láttuk és látjuk azokat, kiknek köszönhetjük utánad életünket, állandóan felfedezzük azokat, akik forró szeretettel körülvettek, s itt vannak ma is velünk.

Örömet szerzel nekünk mindig, hiszen széppé teszed azokat az alkalmakat is, melyekben nem voltunk a jó cselekedetek magaslatán. Szerényen figyelmeztetsz azzal, hogy békességet szerető embereket rendelsz mellénk, s így mindig helyreáll szívünk megbomlott összhangja.

Legtöbbünket nemcsak a család kis közösségével áldottál meg, hanem a nagy gyülekezetet szolgáló lehetőséggel is. Arra kérünk Istenünk, hogy minden szolgáltnak adj elegendő kitartást munkája végzéséhez. Tartsd meg őket a csakis téged és gyermekeidet szolgáló élet keskeny ösvényén.

Rendelj gyülekezeteink élére olyan pásztorokat,

akik teljesítik írott és íratlan elvárásaidat. Adj erőt és sípot nekik, hogy járjanak az élen, s hangosan jelezzék, nappal és éjjel, hogy merre van a járható út.

Adj jó belátást, sok-sok figyelmet a gyülekezeteknek is, hogy tagjaik váll-váll mellett haladjanak pásztoruk nyomában, s ha netán elhalkul vagy elnémul a síp, egy emberként figyelmeztessék egymást. Imánkban most is megemlékezünk azokról, akik valamilyen okból nem jöhettek el. Számukra is kérjük Atyai jószágodat és szeretetedet, gyógyulást beteg testvéreinknek, erőt-egészséget mindenkinek.

Jézus szavaival is imádkozunk hozzád, kérünk, hallgass meg fohászkozásunkban. Ámen.

I M A

PAPOK, PÁSZTOROK

Pap Gy. László beköszönő beszéde

„Ti pedig az én juhaim, legelőm nyája vagytok, emberek vagytok, én pedig Istenetek, ezt mondja az Úr Isten.”

Ez 34,31

Kedves Atyámfiai, szeretett Testvéreim!

Ma egy példabeszéd jellegű tanítás van sonron, melynek a „Papok, pásztorok”, illetve a „Pap tiszte” címet adhatjuk. Bár a szolgálattelévő lelkészekre nézve cseppet sem kecsegtető mindaz, amit olvashatunk az eléggé terjedelmes példázatban, egyértelműen kijelenthetem, hogy mind tartalmában, mind pedig tanító jellegében elsőrendű helyet foglal el az Ószövetségben.

1. A példabeszéd előzményeként csak annyit szeretnék megjegyezni, hogy az Ószövetségben megszokott feddés és jóra intés sorát hallhatjuk. Ezékiel próféta kötelességévé tette Isten, hogy az általa közölt példabeszéden keresztül hozza a papság tudomására, hogy hallott helytelen magaviseletükről. Nem marad hangsúlytalan az sem, hogy Isten elnéző népével szemben, bár előtérbe kerülnek időközönként igaz bírók. Tehát a népnek állandóan résen kell len-

nie viselkedését illetően, mert Isten nemcsak az elnézésre hajlamos, hanem arra is, hogy megfelelő büntetéseket szabjon ki a rossz magaviseletért. A nép juhainak maradnak, az ő legelőjének nyája, akikről egyértelmű meglátása, hogy emberek ők, Ő pedig az Istenük.

2. A példabeszéd tartalmát illetően a következőket sorolhatom: Amennyiben egységben látom a szövegben található tanításokat, feddéseket, s bizonyos mértékben a büntetést, akkor félreérthetetlenül 4 részre kell osztanom a példabeszédet. Az első részben, de a későbbiekben is visszatérően arról értesülünk, hogy Istennek elítélő véleménye alakult ki a papságról, akiket nemcsak a korabeli emberek, hanem a mostaniak is szívesen neveznek pásztoroknak. Arról is tudomást szerzünk, hogy miket tettek, illetve milyen fontos tennivalókat mulasztottak el ezek a pásztorok, melyek következményeként nemcsak szétszéledt a nyáj, hanem prédává is

vált. A második részben azzal kell szembené-
zenek az elmarasztalható pásztorok, hogy ma-
ga Isten támad ellenük mulasztásaik miatt.
Ugyanitt szólhatunk arról, hogy Isten veszi ke-
zébe az ügyet, s Ő mutatja meg, hogy miként
kellett volna cselekedniük pásztorainak. A har-
madik részben – mint ahogy az már várható is a
megtörténtek után –, a büntetés kilátásba he-
lyezése következik. Itt is bőbeszédűséggel ál-
lunk szemben, hiszen nem megismételve az
előbbieket, hanem új formába és szavakba ön-
tötten nyugtázzhatják a felelőtlen pásztorok,
megérdemelt büntetésüket. A büntetés tényét
követi azonnal a hangulat feloldása, melyben
megjelenik egy felelős, és igazi pásztor. A ne-
gyedik, és egyben befejező részben tapasztal-
juk, hogy Isten akarataiból helyre fog állni a
rend és a békesség.

a) Eltekintek most attól, hogy meghatároz-
zam, illetve részletezzem a mindenkori pásztor
foglalkozását, és a vele járó feladatokat, inkább
arra szeretnék figyelmeztetni, ami magában a
példabeszédben felfedezhető. Nehéz feladatot
választ Ezékiel próféta, amikor szót fogad Is-
tennek, s próféciájával nemcsak a papsággal
fordul szembe, hanem felvállalja annak várható
haragját, esetleg bosszúját is. Persze ott áll mö-
götte Isten biztatása, hogy prófétáljon a pásztro-
rok, azaz a papság ellen. Ő aztán keményen be-
levág. Ahogy mondani szoktuk: az elevenbe. Jaj
azoknak a pásztoroknak, akik önmagukat le-
geltetik. Majd engedékenységeinek látható jelei,
ez még nem jelenti azt, hogy ne lenne igaz. Majd
következik egy nagyon fontos kérdés: Vajon
nem az-e a kötelessége a mindenkori pásztor-
nak, hogy a nyáját legeltesse? Ezzel szemben
pedig elősorolható, hogy a pásztorok megették
a tejet, a gyapjút ruhának felhasználták, az ál-
latok szebbjét, vagyis a hízottakat eledelként
elfogyasztották.

Mintha egy kis törés állna be a példázatban,
hiszen gondolat-váltás következik. A valódi
pásztor személyéről átsodródik a példabeszéd a
papság tevékenységére, melynek következté-
ben súlyos vádak hangzanak el. Nemek sora kö-
vetkezik: Nem erősítettétek a gyengéket; Nem
gyógyítottátok a betegeket; nem kötöttétek a
megtörtöttet; nem hoztátok vissza az elűzötte-
ket; Nem kerestétek meg azokat, akik elvesz-
tek. Sőt, nemcsak, hogy mindezeket elmulasz-
tottátok, hanem kegyetlenül uralkodtatok az
elnyomott nyájon.

Ne gondolja senki, hogy el akarom hárítani
magamról a rám vonatkozó felelősséget. Nem
menekülök különböző kifogások mögé, ha en-
gem, mint papot felelősségre vonás terhel. Már
szóltam ebben a tekintetben, és még szólni fo-
gok, amikor ismét ideje lesz. Most azonban en-
nél fontosabb tovább lépnünk, követve a példa-
beszéd gondolatait. Megállapítja Isten, hogy a
papság, a rossz pásztorok felelőtlensége miatt

szétszóródott a pásztor nélkül való nyáj. A min-
denfelé szétszóródott nyáj eleven prédájává
vált a rájuk leselkedő vadaknak. Hegyen, hal-
mon, a föld egész színén szétszóródott nyáját
senki nem keresi, nem érdeklődik iránta. Szor-
morú sors a szétszóródott nyáj sorsa.

b) Isten, minden valószínűség szerint jól át-
gondolta a dolgot, mielőtt Ezékiel prófétát uta-
sította, hogy megfeddje a hanyag pásztorokat,
papokat. Elérkezett az idő, hogy előkérje pászt-
orai kezéből a nyáját. S mert nem tudnak szá-
mot adni a nyáját hanyagul gondozó pásztorok,
így felfüggeszti őket tevékenységükben. S mert
bizonyára nincs, akit a nyáj után küldjön, így
maga Isten veszi kezébe a nyáj ügyét. Amiként
a jó pásztor érdeklődik eltévedt juha, nyája
után, úgy kezd érdeklődni Isten is népe iránt.
Megtalálja őket a szétszórtságban, ahonnan ki-
hozza, egybegyűjti. A pásztorkodás kifejezését
használva: jó legelőkön legelteti, s ráadásul
megnyugtatja őket.

Ebben a részben is váltás következik az elő-
soroltak rendjén. Ugyanis Isten teljesen átvál-
lalja mindazt, amit elmulasztottak pásztorai.
Megkeresi az elveszetteket; visszahozza az el-
űzötteket; bekötözteti a megtörtetteket; megerő-
síti a betegeket. Egy szóval: úgy legelteti népét,
amint azt illik. Ebben a kifejezésben pedig én
nem csak azt értem, amit Istenről gondolnunk
kell, hanem ami elvárható egy embertől, köze-
lebről egy paptól, egy gyülekezeti pásztortól,
tőlem.

c) A harmadik részben ítélethirdetés követ-
kezik. Isten ítéletet, más szóval különbséget
tesz juh és juh között. Ezt úgy kell értenünk,
hogy Isten hatályba léptette a büntetést. Pár-
huzamokat állít fel, melyekkel nemcsak a jólé-
tet, illetve az elnyomottságot jelképezi, hanem
egyszer s mindenkorra külön csoportba utalja a
kizsákmányoló életet folytató papságot, s egy-
fajta elégtételt osztogat a nyájnak. Feltűnő,
hogy a pásztor jó legelőkön táplálkozik, míg a
nép állandóan csak a nyomában járhat, és a le-
taposott füvet eheti. A papság csakis a tiszta vi-
zet issza, míg a nép a lábaikkal felkavart zava-
rost. A jelképes beszéd találóan mintázza az el-
nyomás tényét. Észrevette Isten, hogy a pásztro-
rok oldallal és vállal taszítják el a nyáját, sőt
szarvaikkal felöklelnék minden erőtlent.

Megelégette Isten ezt a magatartást, s eldön-
tötte, hogy maga fog gondoskodni a továbbiak-
ban nyájáról, hogy soha többé ne legyen kiszol-
gáltatva senkinek. Persze lehetőséget kell ad-
nia arra is, hogy ez a gondoskodás látványos és
tapintható módon érzékelhető legyen népe, a
nyáj számára. Megismétlődik egy régebben tett
ígéret: Olyan pásztort fog majd rendelni népe
élére, aki betölti minden tekintetben az elvárá-
soknak megfelelő pásztor szerepét. Ő lesz Dá-
vid, akiről ma már tudjuk, hogy Jézus volt.

d) A negyedik, és egyben befejező részben Isten feloldja a támadt feszültséget, s ígéri, hogy helyreállítja a rendet és a békességet. Azt is hangsúlyozza, hogy nem lesz gonosz vad, mely a nyájra törjön, s népe számíthat mindenkor az ő áldásaira. Időben megadja az esőt, fa és föld pedig megadja termését. A nyáj bátorságosan fog élni, hiszen megtapasztalja, hogy az Úr az ő Istenük.

Minden elnyomott, igában levő elkeseredett biztos lehet abban, hogy Isten eltörli jármái keresztfáját, miáltal kimenti népét mindennemű kiszolgáltatottságából. Megerősíti ismételten Isten, hogy bátorságos lesz népének további lakozása, mert nem kell félnie senkitől és semmitől. Nem lesz éhség, és nem kell elviselniük a további gyalázásokat.

Végül pedig megerősítést nyer Isten szavaiban, hogy régebbi ígérete szerint népével marad, miközben népe jelenti számára a házat.

3. A példabeszéd tanulsága tekintetében nem kutakodom a korabeli ember gondolkodás-világában. Elegendőnek vélem, ha magunk számára megtaláljuk a kellő eligazításokat, de azzal a hangsúllyal, hogy az elhangzott példázat felelősségét nem helyezzük egyértelműen a pap, illetve pásztor nyakába. Még kevésbé más papok nyakába.

Magam is hangsúlyozom, hogy csakugyan jaj azoknak a pásztoroknak, akik önmagukat legeltetik. Azaz mindennél fennebbvaló egyéni életük, akár családjuk jóléte és előmenetele, mintsem azé a közösségé, melyért felelősséget, hűséget, szolgálatot vállaltak

Fenntartható az is, hogy a pap elsődleges feladatai közé tartozik, hogy erősítse a gyengéket, lelki gyógyuláshoz vezesse a beteget, bekösse megtörtetett testű és lelkű embertársait, ha módjában áll, akkor visszahozza a gyülekezeti

életbe azokat, akik mások önkénye-kedvéből menekültek ki a kötelékből. Végül, de nem utolsósorban elmaradhatatlan felelősséggel tartozik azok iránt, akik átmenetileg vagy részlegesen elveszetteknek minősíthetők.

Több lelkesztársammal ellentétben vallom, hogy igenis, Isten bármelyik pillanatban felelősségre vonhat azokért, akiket elvesztettünk sorainkból. Azért is magunk adunk számot, ha jólétben telnek napjaink, miközben azoknak kellene köszönetet mondanunk, akiket fizetési kötelességeikre figyelmeztettünk. Itt kívánom megjegyezni, hogy nem voltam, és nem vagyok hajlandó aprópénzre váltani Isten ügyét. Nem tartozik kötelességeim közé, hogy ilyesmire figyelmeztessem gyülekezetem tagjait.

Tudom, nem szól semmi a munkáját hanyagul végző pásztor védelmének érdekében. Isten azonban azzal biztat mindenkit, hogy idejében adja a növekedést biztosító esőt, de ugyanakkor eltörli azokat a fölösleges járombeli keresztfákat is, melyek megalázó, erőt próbáló kiszolgáltatottságot jelentenek az egyén, a közösség, egy nép számára.

Még egyetlen gondolat maradt hátra, melyben a példabeszéd szavait idézem: Isten olyan pásztor fog majd rendelni népe élére, aki betölti minden tekintetben az elvárásoknak megfelelő pásztor szerepét.

Ő Jézusra gondolt. A gyülekezetek kötelessége – hiszen egyikük sem juh –, hogy elvárásokat támasszanak pásztorukkal szemben, ha egyszer meghallották és követték sípjának szavát.

Adja Isten, hogy jó pásztoroként végezhessem köztetek munkámat, minden nyájnak legyen meg a jó pásztor, ne legyen eltévedt tag és elüldözött pásztor. Isten akarata és végzése rajtunk mindörökké. Amen.

„Tekintet nélkül”

„És monda néki Jézus: Valaki az ekeszarvára veti kezét és hátra tekint, nem alkalmas az Isten országára.”
(Lk. 9,62)

Ünneplő Gyülekezet! Kedves Lelkesztársunk!

Az eddig elhangzott útmutatások, őszinte tanácsok, valamint beiktatandó szolgatársunk vallomása az elhivatottságáról és szolgálni akarásáról mind lelkünkhöz, életünkhöz közel álló környezetből, „élettérből” fogantak. Ugyanezt az utat szeretném járni, azzal a különbséggel, hogy én sok-sok verset fogok idézni a bibliai útmutatás megfogalmazása mellé, annak megerősítésére. Lelkesztársunkkal többen is az anyaországban szolgálók közül ugyanarról a szent

földről származunk, a mesés Székelyföld különböző, de unitáriusok lakta vidékeiről. Ez gondolataim kísérő, aláfestő zenéje lesz ez ünnepi alkalommal is.

Mindjárt kezdeném Mécs László katolikus papköltő, lelkesekre „szabott” szavaival, amelyeket oly lelkesen idézünk, főként, ha él és még a hallgatóság soraiban ül és velünk, gyermekével imádkozik egy új út kezdetén az, akinek szól: „Amikor születtem, nem jeleztek nagyot / messiás-mutató különös csillagok, / csak az anyám tudta, hogy királyfi vagyok. / A többiek

láttak egy síró porontyot, / de anyám úgy rakta
rám a pólyarongyot, / mintha babusgatná a szép
napkorongot. / Maga adta nékem édessége tel-
jét, / úgy ajándékozta anyasága tejét, / hogy egy-
szer a földnek bennem kedve teljék. / Isten tud-
ja honnan, palástot kerített, / aranyos palástot
vállamra terített, / fejem fölé égszín mosolygást
derített.” (A királyfi három bánata).

Lelkész társunk is megkapta ezt a palástot,
közel egy negyed századdal ezelőtt. Ennyi évi
tartalmas, emlékezetes szolgálat után nem
adok én tanácsokat, csupán a jézusi útmutatást
vésem szívedbe, miszerint az eke szarvára ve-
tett kézzel nem lehet jobbra-balra, de főként
hátra tekintgetni, mert abból a szántásból nem
lesz semmi. Lehet te is, mint én, annak idején
még láttad vagy tapasztaltad azt a szép, feleme-
lő, sok-sok verejtéket kérő földműves munkát,
amit székelyeink végeznek azokon a tájakon.
Én még botorkáltam a tehenek előtt, amikor
édesapámmal törtük a rögöket ott a Hargita tö-
vében, a Nagy Homoród-menti kis faluban,
Lókodban. Ott, ahova valamikor a haragos
szent hegyünk kidobálta vulkánként a sziklá-
kat, az eke szarvát fogó székelynek nagyon ke-
ményen helyt kellett állni, hogy a kő ki ne for-
dítsa a kezéből az ekét. Nem nézelődhetett
ide-oda, mert a barázda (a borozda, ahogy ott
mondják) csúnya girbe-görbe lett, amit kinevet-
tek volna a szomszéd parcellában szántogatók.

Tompa László, Székelyudvarhely nagy költő-
je, akit nem méltányol eléggé a magyar iroda-
lom és köztudat, megkapóan ír a mieink kitartó
munkájáról: „Az életünk más, a világ más. /
Csak az Örök-Úr változatlan / S a rög, a munka-
gond, a szántás! / Sőt talán ez is terhesebb
most! / ...De azért így is megmutatjuk, / Ha
gondban is, de csak megélünk! / Gyű hát no,
húzzad, Fecske, Holló / Várjuk talán, hogy más
segítsen? / Tudd meg, lovam, nincs segedel-
münk / Magunkon kívül, csak az Isten! / Ránk
csak az Ő szent napja süssön / Már belül is re-
mény melenget. / A földet bizakodva szántjuk /
S nem kérünk ennél más kegyelmet. / Mi többet
úgy se várhatunk itt: / Amit nekünk a jó nap ér-
lel, / Amit a rögből ki-kiküzdünk / Feszülő ka-
runk erejével.” (Őszi szántás székely hegyek
alatt).

Kedves Testvérem!

Ilyen előttünk járóktól tanultuk mi a szán-
tás-vetés tudományát, amit mi átültettünk a lé-
lek mezejére, és ehhez minden körülmények
között méltónak kell lenni. Belefáradni lehet,
de abbahagyni nem, az eke szarva véresre, kér-
gesre törheti kezünket, de az új hajnal hasadtá-
val ismét el kell kezdeni. Ezt is bibliás ihletéssel
milyen csodálatosan fogalmazza Tompa László
„Erdélyi szántó-vető estéje” című versében:
„Esteledik. Már elég is a munka. / Ideje, hogy e
fordulón megálljak. / Hátam a folyton görnye-

dést megunta. / Lelkem is – mint a fák: lankadt-
ra fáradt. / Lelkem is, mint a föld, álomba lan-
kad... / Jó éjt mezők, s vén Hargitánk is ottan /
De csak egy éjre, újultán a napnak / Már új ba-
rázdák hasadnak nyomomban. / Mert hossza-
san itt nincs mód vesztegelned: / E föld fukar, s
más földeknél keményebb. / Erdélyi szántó sut-
ba nem heverhet, / Inat feszíteni rogytig kell sze-
génynek. / Sokat a vég is úgy talál: dologban: /
Rögöt tör, izzad, öreg alkonyon túl / Míg konok
szíve utoljára dobban, / S a szerszám görcsös ke-
zéből kifordul.”

Otthon, Erdélyben, szolgálataid helyén, te is
megtapasztaltad a lelki szántás-vetés mezején,
hogy milyen színes és változatos a termőföld.
Itt ez a világ más, termőföldje is más, a lelkek
termőtalaja is. Neked volt egy átmenet a he-
gyes-dombos vidék és a síkság között, itt nem
messze, egy kőhajításnyira Nagyváradon. Igaz,
az emberek egy jó része belső erdélyi gyökerek-
kel rendelkezett Váradon is már. Ez így van az
új szántóföldeden, Debrecenben is. A gon-
dok-bajok egy része lehet azonos, de az élmé-
nyek és az örömteli sikerek is hasonlóképpen.
Természetes, hogy új környezetben új dolgok is
jelentkeznek. Lehet, hogy nem a sziklás talaj, a
lejtős, dimbes-dombos föld teszi próbára erődet,
kérgesíti tenyeredet az eke szarván, hogy erő-
sen tarthasd. A kérges lelkek talajának megmű-
velése teheti szomorúvá a verejtékhullatásodat,
mert az anyaországi lakosság, Mária országá-
nak népe a hitetlenségről tesz ma inkább tanú-
bizonytságot, isten- és emberszeretet, jézuskö-
vetés és egyházi hűség helyett.

Közel 20 évi, alföldi lelkeszkedésünk tapaszt-
alatával mondhatom el, hogy szemmel látható-
an az erdélyi gyökerű híveink sem azok már,
akik elhagyták szülőföldjüket vagy már itt szü-
lettek, itt nőttek fel, a termőföld körülöttük is,
de bennük is nagy változáson ment át. Aztán
jönnek más felekezetből, de főképp a hitetlen-
ségből, akik megpróbálják, kószolgatják a mi
vallásunkat, és egy adott pillanatban lehet,
hogy ők akarják nekünk megtanítani azt a
munkát, amit soha nem végeztek, ki akarván
venni kezünkből az eke szarvát, hogy aztán a
szántás-vetés csak dudvát teremjen, mint az
adys magyar ugar. Jónásként sokszor le kell
szállni „a kínoknak eleven / süket és forró sötét-
jébe, nem / három napra, de három óra, három
/ évre vagy évszázadra megtalálni a régi han-
got”... „bátran / szólhassak... / és ne fáradjak
bele estelig / vagy míg az égi és ninivei hatal-
mak / engedik, hogy beszéljek s meg ne haljak.”
(Babits Mihály: Jónás imája).

Egy dolgot biztosan kell tudni, minden kö-
rülmények közt el kell végezni a termőföld elő-
készítését, a szántást-vetést-plántálást, mert ez
a mi munkánk, majd Isten, aki adja a növeke-
dést, megadja a gyümölcsöt, a termést. A szol-

gálatban „tekintet nélkül” ki kell tartani, ahogy fogalmazza egy másik erdélyi költő, Dsida Jenő sokszor idézett versében: „Be kell látnunk: / Ha kérdeznek, becsületesen / felelni kell. / A harcot becsületesen / fel kell venni, / az úton becsületesen / végig kell menni, / a szerepet becsületesen / el kell játszani, / keményen és tekintet nélkül. / A kapuk mögött ebek vicso-rognak, / az ablakokból kiköpdösnek / és röhögnek. / Száz közbiztonsági gócpont / adja ki az elfogatási parancsot. / Kemény tárgyak zuhognak a fejünkhöz, / súlyos, vérező kövek, / de néha röppen sóhaj is, / szeretet is, rózsza is. / És este a tűzhely mellett, / vagy szuronyos zsandárok között / hátrakötött kézzel, / mégis mondogatni kell / a fellebbezhetetlen, / sziklakemény, / erősítő, / vigasztaló / ígét: Krisztusnak és Pilátusnak, / farizeusoknak és vámosoknak / zsidóknak és rómaiaknak / egyformán szolgálni / nem lehet.”

Egy ősi ír áldás magyarított és a helyzetedre, ez ünnepi alkalomra találó változatával kívánok Papp Gy. László papnak, pásztornak, ahogy

ő elmélkedett ezekről, és szeretteinek istenál-dotta szolgálatot Debrecenben, ezen az új lelki termőföldön, szorosan tartva az eke szarvát: Áldott legyen Istennek fénye, mely rád világít, és a fény, mely benned van. Az áldott napfény sugározzon be téged és melegítse fel szívedet, míg úgy nem lobog, mint a kandalló tüze, hogy minden ember jöhessen melegedni hozzád. Sugározzék két szemedből a fény, mint az ablakba állított gyertyák fénye, mely a viharban vándorlókat hívogatja. Áldott legyen a rád hulló lágy, édes eső, hulljanak lelkedbe a cseppek és csalogassák ki a kis virágokat, hogy illatukkal megteljen a levegő. De áldott legyen a vihar is, és rázza meg a lelkedet, hogy fényesre és tisztára mossa, és sok kis tavacsát hagyjon benne, melyekben megcsillan az ég kékje, és időnként egy-egy csillag. Legyen áldott minden hajlék, ahova bekopogtatsz és belépsz, minden lakója áldott legyen, akiknek viszed és akik elfogadják ajkaidról az örömuzenetet. Ámen

B. L.

Jelképek átadása

Tisztelendő lelkész úr! Tisztelt Gyülekezet!

Nagyszerű érzéssel állok meg az úrasztala mellett, midőn az egyházi Alaptörvényben biztosított jogom szerint, mint a Magyarországi Unitárius Egyház püspöke, itt mindenki előtt, átadom a lelkész úrnak az egyházközség kulcsát. Az egyházközség és a templom kulcsát, melynek átvételével arra kérem, hogy ez a templom legyen nyitva mindenkinek és mindenkor, hogy ide az örvendő és a síró lelkek egyaránt betérhessenek, hogy itt lélekben megnyugodva, Isten közelébe kerülhessenek. Legyen ez a kulcs a biztosíték arra, hogy az egyházközség, a gyülekezet jó kezekben van, és ez a kulcs soha nem fog elveszni. Ez a kulcs lesz a biztosítéka a gyülekezet és a lelkész összeköttetésének. Hogy ez így legyen együtt és egy akarattal imádkozatok mindig, s akkor hiszem, hogy ez meg fog valósulni.

Aztán átadom a kelyhet, ezt a jelképet, egyházunk jelképét, szimbólumát, mely az együtt-létnek a szimbóluma, hiszen Jézus, amikor összegyűjtötte tanítványait, a kenyérből és borból megetette és megittatta őket, azt mondván, hogy mindenkor, amikor így cselekedtek, az én emlékezetemre tegyétek. Az ő emlékére gyűjtek minél többen össze, mert aki egy kenyérből és egy kehelyből eszik és iszik, az az együtt-létre, a gyülekezet megtartására és megerősítésére biztosítékot szerez. Legyetek mindig együtt és egy akarattal!

És most átadom a Bibliát, ezt a parányi könyvet, amely annál több értéket hordoz magában, mint amennyi belőle kiolvasható, hiszen benne van egy világvallásnak alapja, a kereszténységnek az alapja és benne van egy olyan evangélium, amelyet ha követni tudsz és annak minden egyes érzését és gondolatát át tudod adni a gyülekezetnek, akkor ez a gyülekezet boldog lesz és mindig, minden időben Jézuson keresztül megismerhető gyülekezet lesz. Szívemből kívánom, hogy ebből a könyvből mindig azokat a részeket válaszd ki, amelyek valóban az evangélium alapértékei.

Végül átadom az egyházközség pecsétjét, mely tulajdonképpen legszebb szimbólumunkat, a címet hordozza. A címet, mely tulajdonképpen minden egyház által irigylett mottó, mégpedig az, hogy „Legyetek okosak, mint a kígyók és szelídek, mint a galambok”.

Ez a nagyszerű gondolat a jézusi gondolatok közül az egyik legszebb és legértékesebb, mert az emberből hivatástudatú embert farag. Ha ezt így meg tudjuk élni, akkor hiszem, hogy ez a nép, itt Debrecenben, egész Magyarországon, a határokon túl mind-mind együtt lesz és mind-mind felemelt fejjel fogja vallani a magyarságát és az unitárius hitét.

Ha te és a gyülekezet felemelt fejjel, összefogva, együtt és egy akarattal lesztek, akkor ez a hit biztos meg fogja hozni a maga gyümölcsét. Szívemből kívánom!

Rázmány Csaba

A Biblia éve – 2008.

Olvasom a Bibliámat

(...és a könyvek könyve ihlette alkotásokat)

Tapasztalataim szerint Kis Bibliánk bevezető imádságát hittanórásaink nagyon kedvelik: „Kezünkben Bibliánk, / A lelkünk kenyere; / Kérünk, édes Atyánk, / Táplálj minket vele. / Taníts törvényeidre, / Hogy megismerhessünk, / Teremtő munkádban / Neked segíthessünk.”

Nekem is van a tucatnyi (magyar és idegen nyelvű) bibliám közt egy lelkem kenyere, a Brit és Külföldi Bibliatársulat adta ki Budapesten 1926-ban. Nagybátyámék vették, amikor Brassóban laktak kenyérkereseten. Családi biblia, családi bejegyzésekkel a végén, az erre a célra befűzött lapokon. Nagybátyám és nagynéném családtagjai után az esketés napja, 1923. május 30., de nem Brassóban, hanem otthon, Lókodban, mert akkor a szolgálni kényszerűen elment székely ifjak életük fontos eseményeire hazamentek a szülőfaluba. Egyébként a második bécsi döntéskor végleg hazatelepettek, mert székely rokonaik közt akartak élni, és oda várni haza gyermeküket... Aztán egész életük a várakozásban telt el.

Az első Balásy László 1924. március 28-án született, de egynapos korában meghalt. A második Balászi László 1925. december 21-én született. Egy reszkető kézzel írt (valamikor a 80-as években!) bejegyzés mutatja azt az örökös várakozást, ami nem engedte semmilyen dátumot beírni évtizedeken keresztül. Aztán, amikor nagybátyám megözvegyült (1971-ben halt meg nagynéném, aki még mindig reménykedett egyetlen gyermeke hazatérésében), és legkisebb testvére (Édesapám) gondjaira bízta magát, érezve, hogy lassan ő is elmegy, bejegyzett ennyit a fia neve mellé: „meghalt 1945-be oroszfogságba 20 éves korba”. Nagybátyám sokat mesélt nekem az első világháborúban való részvételéről, hatéves fogságáról, a vodkás orosz férfiakra, akik mindig csak ittak és „forradalmaskodtak” és a helyettük dolgozó asszonyaikról. Egy kicsit bevörösödött ő is, de hamar kiabrándult az egészből az 50-es évek elején egy bölcs megfogalmazás szerint: ott messze Szibériában vágtuk a hatalmas fenyőket, hogy építsük a szociálist, pusztítottuk a vadon erdeit, és most az ágai ide is lesújtottak, lecsaptak. Szó esett arról is, hogy a háború után hírek dacára ő már biztos volt, hogy a fiuk nem tér haza, fordultak Vörös kereszthez, el-

mentek érdeklődni hazatért foglyokhoz, de sehol semmi reményt adó hír. Akkoriban kérte meg öccsét, édesapámat, hogy ha a négy fiú után, az ötödik gyermek is fiú lesz, kereszteljék Lászlónak. Ámde végre jött egy leányka is, a nővérem. Így a hatodik gyermekre kellett várni, hogy ha az fiú lesz, ő lesz a László név tovább éltetője. Megérkeztem én, és Lászlónak keresztelt a szép templomunkban Dr. Simén Dániel, akkori egyházi főjegyző, teológiai tanár. Dénes nagybátyám aztán a népes családukat is segítette, ahogy tudta. Középiskolai és teológiai tanulmányaim alatt gondja volt rám is, a jeles biblia mellett értékes könyveit (többnyire világutazókról, felfedezőkről szólók) is nekem adta, mert szeretett olvasni és brassói életük alatt áldozott jó könyvekre is.

A sok bibliám közül, ha ezt veszem elő, egy megmagyarázhatatlan érzés kerít hatalmába, amit nem tudok megfogalmazni. A Magyar Bibliatársulat Alapítvány Kuratóriumának és Közgyűlésének egyházunkat képviselő tagjaként megadatott az, hogy Dr. Pecsuk Ottó főtítkárunk kezdeményezésére meghirdessük 2008-at a Biblia Évének. A bibliatársulat minden tag-egyháza örömmel elfogadta, majd a katolikus egyház is társult a kezdeményezéshez előzetes egyeztetések után. (Az már csak a furcsaságok közé tartozik, hogy most meg úgy jelenik meg mindenhol, mintha ők találták volna ki ezt a dolgot!)

A Biblia Éve jelszava a Jelenések Könyve első részének harmadik verséből való: Boldog, aki olvassa... Írásom nem arra irányul, hogy okos dolgokat mondjak a Könyvek Könyvéről. Számomra valóban a lélek kenyere, nem teológiai hittételek tára, forrása, nem is történelmi adattár, még csak nem is erkölcsi tankönyv. Aki ezekre gondol kizárólagosan, az szerintem nem jó úton jár. Sok megállapítás értékkereszténységnek nevezi a keresztény unitárius életfelfogást. Ez a biblia is érvényes, abból csak az értékes dolgokat használhatjuk hitéletünk megélésére, szellemi-erkölcsi életünk gazdagítására, erősítésére. Nincs helye itt annak, hogy azt a sok mindent felsoroljuk, amit ma bele sem írunk ebbe a könyvgyűjteménybe! Mindenkinek meg kell legyen a „saját” (nem pontosan olyan értelemben, amint nekem) bibliája, amit fel-

használhat szellemi-lelki-vallásos vagy világi életfelfogásának, szemléletének csiszolására.

Szokásom szerint én a versek világába megyek ismét el, hogy érzékeltessem, hogy a szép szó művészei miként öntötték formába bibliai élményeiket. Nekem mindig segít szolgálataimban, ha a Biblia olvasása mellett ott vannak ezek a művek is.

Gárdonyi Géza „Írás a Bibliába” című versét (érdekes, hogy a saját vallásából kiábrándult szerző is az Újszövetség Könyve elé írja e gondolatokat, az unitárius vallás is – én is – értékeesebbnek tartja ezt, mint az Ószövetséget) sokszor szoktuk idézni, valamelyik versszakát beírni ajándékba adott bibliába, imakönyvbe, zsolnába: „Ez a könyv a könyvek könyve, / Szegény ember drágagyöngye. / Égi harmat lankadtaknak, / Világosság földi vaknak. / Bölcseségnek arany útja: / Boldog, aki rátalál! / Szomjas lelkek forrás-kútja, / Hol pohárral Krisztus áll. Ez a könyv az örök törvény, / Királyon láncc, rabon napfény, / Tévelygőnek hívó harang, / Roskadónak testvéri hang. / Elhagyottnak galambbúgás, / Viharvertnek ereszet, / Haldoklónak angyság: / »Ne félj: fogd a kezem!« Gyermekek is: »Mily szép rege!«, / Bölcsnek: »Rejtelmek tengere!« / Fal, s túl rajta élő hangok, / Kő, s benn zengő hárfák, lantok. / Templomok közt legszebb templom: / Csak megnyitom s benn vagyok. / Ablakán a Paradicsom / Rózsáira láthatok. Minden fakul, minden romlik, / Márványvár is összeomlik. / Bíborleplek ronggyá mállnak, / Dicsőségek füstbe szállnak. / Csak ez a könyv nem tér porba, / Mintha volna élő lelke!... / Ez a könyv a Mózes bokra: / Isten szíve dobog benne.”

Szabolcska Mihály papköltő „Nehéz órában” című versében így vall e könyv hatásáról: „Kietlen puszták vándorának, / Sötét, olajfás hús berek: / Nyílj meg nekem, te, szent csodás könyv, / Fáradt vagyok, pihenhetek. / Lelkem körül úgy zúg a számom, / Üvölt a kétség vihara... / Adsz-e erőt a csüggedőnek? / Csodás oáz: Szent Biblia. Hideg, fagyos világban járok, / Legébe lelkem úgy remeg. / Körülöttem – bármerre nézek, / Fásult szívek, jégemberek. / De itt talán, míg elcsodálom / A tiszta tündöklő eget, Hebron beszédes, szép vidékét / S az ős Sion: fölengedek!... És a nyitott, fénylő lapokra / Lehajtva izzó homlokom: / A Kanahánt hittel keresve, / Szent sátruk én is hordozom. / Derül, borul az ég felettünk, / De ám napunk ha rossz, ha jó: / Csak zúg az ének sziklahittal: / »Az Úr erős, mindenható!«”

Bódás János számára is menedék, erőforrás az Írás: „Van úgy, hogy rám nehezül minden bűnöm / s úgy érzem, borzad, aki rám tekint, / el kellene a földről menekülnöm, / de sehol egy

biztató fény nem int, / s bárkihez mennék, követ vetne rám... / s asztalomon, mint sokszor, most megint / ragyogni kezd, mint a nap, a Bibliám.”

Túrmezei Erzsébet evangélikus diakonissza egy olyan Bibliáról beszél, amelynek mostoha volt a sorsa, várva, hogy minden jóra forduljon. A Biblia így beszél: „...Örökölték / engem, a régi, kopott könyvet. / Az új örökös magatelten / nézett körül a házon-kerten, / s mit nem ítélt elég becsesnek, / eladogatta ószeresnek. Egy darabig megtűrt. Én vártam, / Erő volt lapjaimba zártan, / élet, vigasztalás, békesség... / múltak a nappalok, az esték... / de nem nyitott ki...nem kellett... / ott porosodtam elfeledten. Most eladott az ószeresnek. / Kik öreg bibliát keresnek, / talán belépnek ma, vagy holnap / s szomjú szívvel megvásárolnak. / Aztán olvasnak reggel-este, / erőt, vigaszt bennem keresve, / a könnyük lapjaimra perdül, / s kis otthonukra boldog csend ül.”

A világ csak hangulat írta Reviczky Gyula, a hányatott sorsú, szépszavú költő. „Imakönyvem” című versében megidézi a Szentírás legszebb imáját: „Az Úr imádságát ütöm fel / (Kísérőm a nehéz úton), / S vigasztalást vegyít a kínhoz / A te imád, ó Jézusom! / Imádság kell a Szenvedőnek, / Akit a sors árván hagyott. / Úristen, én nem zúgolódom: / Legyen a te akaratod.”

Ugye ismerős Vörösmarty Mihálynak „A szegény asszony könyve” című verse is? Sokat olvastuk-olvassuk teaestéken, vallásos összejöveteleken, mindig ugyanazzal az élménnyel. A versbeli Rózsakert a Bibliából fogant imakönyv, amit kér olvasni Sára néni a szomszédasszonyától, mondván: „Higgye meg, most oly jól esnék. / Mert hiszen, ha már az ember / Szépszerént jól lakni sem mer, / Már ha szűken él kenyérrel, / Éljen Isten igéjével, / Így legalább árva lelkünk / Az imádság tartja bennünk.” A szomszédasszony együttérzően válaszol: „»Könyvem nincs több, csak ez az egy. / De ha már úgy megkívánta, / És ettől függ boldogsága, / Vegye egy felét jó névvel, / Én beérem más felével.« S fele ide, fele oda, / Könyvét két felé osztotta. / Most a két jó öregasszony / Hogy semmi jót ne mulasszon, / Fél könyvből, de nem fél szívvel, / Imádkoznak este reggel, / S ha van Isten mennyországban, Nem imádkoznak hiában.”

Juhász Gyula bibliai élményei gyönyörű versek születéséhez vezettek. A több ezer éves szövegek nem csak a költő korában fogalmazódtak át eleven és figyelmeztető üzenetként, hanem napjainkra is érvényes a hatásuk, csak olvasni kell a Bibliával együtt, vagy mellette: „Nyomorok mélyéből, bánatok éjéből, / Fölkiáltunk Hozzád a kietlenségből, / Úra seregeknek,

atyja igazaknak, / Mutasd meg hatalmad földi hatalmaknak. / Vérünket ontottuk, könnyűket öntöttük, / Rettenetes évek zúgtak el fölötünk, / Fejünk koronája lehullott a porba, / Reményünk vetését vihar eltiporta. Jöjjön a hajnal / Új diadallal, / Jöjjön az élet, / Szóljon az ének, / Hallelujázzon / Minden e tájon! / Keletől nyugatig neved áldja minden, / Régi fényt, új lángot adj nekünk, nagy Isten! Pogányok jöttek be szent örökségedbe, / Istenünk, hová tűnt szívünk régi kedve. / Égi madaraknak lakomája lettek, / A földi vadaknak martalékul estek, / Vérüket ontották, könnyüket öntötték, / Akik szent hazánkat igazán szerették.”

Írás közben döbbenek rá, hogy irodalmunkon lehetetlen átvezetni a Biblia olvasásának élményéből született alkotásokat, mert a Biblia ott van a legrégebbi irodalmunktól a legújabbig számtalan alkotásban, sőt, néha még az ateista irodalmárokat is megihleti a Könyv.

Ady Endrét, az Istennel állandóan hadakozó és Vele kibékülni vágyó nagy költőnket bibliai ihletésű versei teszik számomra a legnagyobb költőnké. A „Tudakozzatok az írásokat”, „Boldog, aki olvassa” szentírási felhívások, vagy a későbbi „Tolle et lege Forgasd és olvasd” megszólítás (bizonyára Ady is ismerte a nagy egyháztanítók írásait is) Ady „napiparancsa” lehetett, és élete sok helyzetében lelki kenyeret hozott ki az olvasmányélményeiből. Befejezésül ezek egyikét idézzük, amely nekünk is táplálékunk lehet és a Biblia olvasására ösztönözhet: „Mikor elhagytak, / Mikor a lelkem roskadozva vittem, / Csöndesen és váratlanul / Átölelt az Isten. Nem harsonával, / Hanem jött néma, igaz öleléssel, / Nem jött szép, tüzes nappalon, / De háborús éjjel. / És megvakultak / Híu szemeim. Meghalt ifjúságom, / De őt, a fényest, nagyszerűt, / Mindörökre látom.”

Összeállította: Balázsi László

Székely Mózes fejedelemre emlékeztünk a Székelyföldön

Székely Mózes fejedelem életének és munkásságának részletesebb ismertetése a székelyek körében 2007. október 22-én kezdődött Sepsiszentgyörgyön a Megyei Könyvtár Gábor Áron dísztermében, majd folytatódott a gyergyószentmiklósi Salamon Ernő Középiskolában, ahol középiskolások, tanárok és a székely város lakossága ismerkedhetett meg a vitéz fejedelemmel. Gyergyószentmiklós után Csomafalván, a Borsos Miklós Emlékházban, majd másnap az Általános Iskola nagyobb diákjai hallhattak az egyetlen székely fejedelemről.

Gyergyócsomafalvát követően Ditró, Alfalu, Brassó és Marosvásárhely településein sikerül 2007. október 22. és október 28-a között Székely Mózes Erdély székely fejedelme című könyvemről bemutatót tartani. A 2008. április

19-i budapesti könyvbemutató után 2008. május 4-én Székelykeresztúron az Unitárius Egyházközség tanácstermében mintegy 70 érdeklődő jelenlétében folytatódott a könyvismertető sorozat. Csak sajnálni lehet, hogy a nagy számú érdeklődőről épp itt nem készült fénykép.

Székely Mózes fejedelemről megjelent könyv bemutatásában nagy segítséget nyújtott Szombatfalvi József székelykeresztúri unitárius esperes, akinek áldozatos munkáját köszönve, imáiba fogja foglalni a könyv szerzője, hiszen régi álma volt, hogy Székely Mózes szülőföldjén is hallhassanak az unitárius székely fejedelemről. Szombatfalvi esperes úr szervezte meg ezt a csodálatos élményt nyújtó könyvbemutató-sorozatot.

A Székelykeresztúri Városi Múzeumban 2008. május 5-én került sor a könyv bemutatására, hogy a következő napon épp a Nyikó mentén, Székely Mózes legjelentősebb egykori birtokán folytatódhasson a vitéz katona, sófalvi sókamarás, majd Erdély egyetlen székely fejdelmének késő peregrinációja. Székely Mózes Siménfalváról kapta egyébképpen nemesi előnevét is, de ott épült meg emeletes udvarháza, mely előtt egykor festett-faragott székely kapu díszelgett.

A siménfalvi székelyek lelkes, kis csapata meghatódva hallgatta Székely Mózes Siménfalvához köthető emlékeit. Az előadást követően a helybéli érdeklődők felelevenítették azokat az emlékeket, melyek a mai napig élnek a siménfalvi emberek emlékezetében.

Könyvbemutató Csomafalván

*Gyülekeznek a könyvbemutatóra
Székelyudvarhelyen*

A könyvbemutató sorozat a székely fejedelem szülővárosában Székelyudvarhelyen zárult, ahol épp ekkor emlékezhettünk meg fejedelmi beiktatásának 405. évfordulójáról, hiszen 1603. május 8-án Erdély fővárosának, Gyulafehérvárnak felszabadítását követően, Szent István királyunk által alapított és építtetett székesegyházban iktatták be ünnepélyes keretek között, a már korábban megválasztott székely, unitárius fejedelmet.

A szerző itt nehezen tudta palástolni érzelmeit, hiszen egykor ő is e város lakója volt, míg a kegyetlen kommunista és magyarellenos diktatúra szülőföldje elhagyására nem kényszerítette. Öröm volt hallani, hogy a székelyudvarhelyi Bethlen-negyedben felépült impozáns unitárius templom előtti téren Dávid Ferenc és János Zsigmond szobra fog állni. Régi, jó ismerősként köszönthette egymást a szerző Rűsz Domokossal, a Bethlen-negyedi unitárius lelkésszel, akinek két szorgos és erős keze igazi magyar és unitárius hajlékká varázsolta az itt felépült templomot.

Reménykedem abban, hogy egyszer állni fog Székelyudvarhely városában is Székely Mózes fejedelem szobra! Az Úr az én őriző pásztorom, verette gyönyörű pénzére, maga Székely Mózes fejedelem. Az Úr bizonyára segíti megőrizni a székely fejedelem emlékét.

E rövid, kis megemlékezés vége felé is ismételtelen ki kell emeljem Szombatfalvi József székelykeresztúri unitárius esperes segítségét, hogy az egyetlen székely fejedelem életét és munkásságát közelebbről megismerhettük.

Végezetül szívből köszönöm mindenkinek, aki segítette Székely Mózes fejedelmünk jobb megismertetését !

Szekeres Lukács Sándor

Székely Mózes fejedelemről az Unitárius Könyvesbolt könyvbemutatóján

A budapesti Alkotmány utcai Unitárius Könyvesboltban 2008. április 19-én mutattam be Székely Mózes Erdély székely fejedelme című könyvem az érdeklődő hallgatóság előtt, mely lehetőségért őszintén köszönöm Gergely Felicián családjának áldozatvállalását.

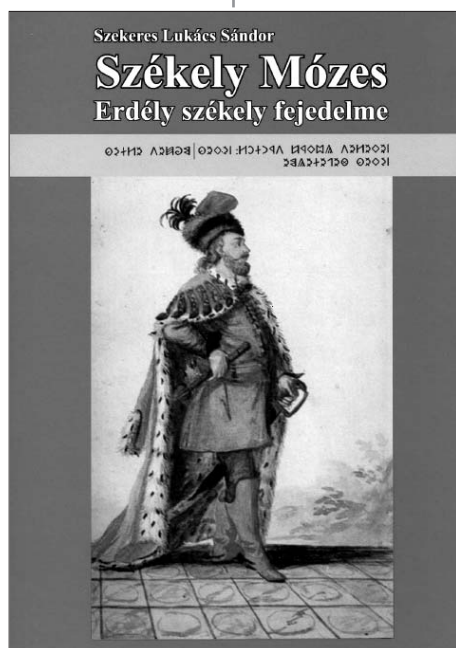
A könyvbemutató érdekessége, hogy a magyarok székesfővárosának legszebb épülete, az Országház közelében található könyvesboltban ünnepelhettük e könyvbemutató keretében Székely Mózes erdélyi fejedelemmé való választásának 405. évfordulóját, hiszen az 1603. április 15–26. közötti dél-erdélyi, Vaskapu melletti katonai táborozáson kiáltották ki fejedelemmé a magyar nemzet életben maradásáért harcoló katonák. A fejedelmi beiktatás azonban csak 1603. május 8-án zajlott le, amikor

sikerült felszabadítani Gyulafehérvárat, az erdélyi fejedelemség fővárosát, az idegen uralom alól.

Az egyetlen székely fejedelem életműve szorosan beleillik a mohácsi csata után végveszélybe került magyar állam fennmaradásáért küzdő olyan dicső fejedelmek sorába, mint János Zsigmond, Báthory István, Bocskai István, Bethlen Gábor vagy II. Rákóczi Ferenc.

Annak ellenére, hogy Székely Mózes élete és életműve szorosan illeszkedik legdicsőbb fejedelmek sorába tartozik, személyét még sem ismerik eléggé, hiszen napjainkra a legkisebb magyar történelmi egyháznak, az unitárius egyháznak volt a fia.

A könyvbemutató során videóklippes, Balassi Bálint verseivel és zenéjével fűsze-

*A könyvbemutató hallgatói
az Unitárius Könyvesboltban*

rezett előadás alatt igyekeztem bemutatni a magyar történelem XVI–XVII. századból fennmaradt jellegzetes illusztrációit, melyek képet alkothatnak arról a korról, amelyben élt Székely Mózes. A magyar történelem e sajátos részletén kívül, ízelítőt lehetett kapni a bemutató alatt, a magyarság és a székely nép kapcsolatáról, kihangsúlyozva az Árpád-házi királyaink idején írt krónikák fontos mondanivalójáról, hogy a székelyek már az Árpád nagyfejedelem vezette honfoglalás előtt a Kárpát-medence lakói. A székelyek a Magyar Királyság és később az Erdélyi Fejedelemség idején is fontos határvédelmi feladatokat láttak el, melynek fejében megőrizték szabadságukat, egyfajta oklevél

Szekeres Lukács Sándor

nélkül nemességüket. A székely jog történetének fontosabb elemeit is meg lehetett ismerni az előadás alatt és hangsúlyt kapott, többek között az kevésbé ismert jogtörténeti adalék, hogy a székelyek falutörvényeikben, magasabb fokú széki vagy a teljes Székelyföldre kiterjedő jogszabályalkotásaikban a legtöbb esetben nem a kor divatja szerinti latin nyelven, hanem magyar nyelven fogalmazták meg és vetették papírra gondolataikat, mint ahogy az erdélyi országgyűlésen is legtöbbször magyar nyelven folytak a törvénykezés munkálatai. Székely Mózes idejében a székelyek azonban még használták az ősi, szkíta, hun, székely, magyar rovásírást.

A könyvbemutató során az érdeklődők megismerkedhettek a magyar mitológiától kezdve, a sajátos magyar hitvilágtól, az ornamentikáig, sok olyan különlegességgel, mely felkeltheti az olvasók figyelmét.

Külön sajátos színfoltja e könyvbemutatónak, hogy az érdeklődők között az unitárius egyház tagjain kívül, a Határon Túli Magyarok Hivatala egykori dolgozói is szép számmal voltak jelen, mely nemzetpolitikai szempontból fontos intézményt sajnos 2006-ban felszámolták.

Az érdeklődők megtudhatták többek között azt is, hogy Székely Mózes Erdély felszabadítása érdekében Temesvártól kezdve Pécsen és Székesfehérváron át, szervezte meg segítő csapatait, majd éppen Pest érintésével indult meg 1602 őszén a Habsburg-pártiak kiűzésére.

Az Unitárius Könyvesboltban szervezett könyvbemutató valahol éppen félúton helyezkedik el abban a sorozatban, melyet 2007 folyamán sikerült megkezdeni a vitéz Székely Mózes fejedelem jobb megismertetése érdekében. Az udvarhelyszéki Felsősófalván indult a könyvbemutató-sorozat – ugyanis Székely Mózes fiatal éveit részben Sófalván töltötte, illetve a sófalvi sóbánya kamaraispánja volt fejedelemmé választása előtt –, majd folytatódott a Pest megyei Maglódon, a székelyföldi Sepsiszentgyörgy, Gyergyószentmiklós, Gyergyócsomafalva, Gyergyóditró, Gyergyóalfalu, Marosvásárhely településein és a dél-erdélyi Brassóban, ahol a fejedelem 1603. július 17-én hősi halált halt. A tavalyi év folyamán Győrött és Nagyatádon is sikerült könyvbemutatót tartani. A könyv bemutatása folytatódik Székelyudvarhely, Székelykeresztúr és a környék unitárius falvaival.

Székely Mózes fejedelem életének ismertetésével szeretett unitárius nagyanyjának, Kelemen Máriának igyekszik emléket állítani a szerző.

Szekeres Lukács Sándor

Akik előttünk jártak ...

Palaeologus Jakab

(I. rész)

423 évvel ezelőtt halt meg a XVI. század hányt-vetett életű teológusa: Palaeologus Jakab. Életének bemutatásával a megelőző korok nemigen foglalkoztak. Ennek oka azzal magyarázható, hogy a magát egyedül üdvözítőnek tartó uralkodó egyházzal szembehelyezkedő „eretnek” Palaeologus emlékét nem tartotta szükségesnek fönntartani. Ennek ellenére voltak teológusok és irodalomtörténészek, akik, ha röviden is, de bemutatták életútját, már csak azért is, hogy érzékeltessék egy XVI. sz.-i gondolkodó nehéz és zaklatott életét.

Unitárius egyházunkban Palaeologussal abban a XVIII. sz. első harmadában írt Kénosi-Uzoni-féle egyháztörténelemben találkozhatunk, amely magyar nyelven csak 2005-ben került kiadásra. Aranyosrákosi Székely Sándor 1839-ben az „Unitaria vallás története” c. munkájában említi meg Palaeologus nevét. 1888-ban Elek Elek „Kolozsvár története”, 1935-ben Gál Kelemen: „A kolozsvári unitárius kolégium története” című munkáikkal, 1972-ben és 1996-ban Bodor András a Keresztény Magvetőben közzétett: „A vallás és művelődés és a tudomány szolgálatában álló első erdélyi magyar főiskola”, illetve Palaeologusnak a türelemről szóló tanításának ismertetése révén foglalkozik a XVI. sz.-i teológussal. E megemlékezés írója 1990-ben, az Unitárius Életben állított emléket Palaeologusnak.

Életét, illetve munkásságát 1858-ban, a Budapesti Szemlében Szilágyi Sándor; 1977-ben Zoványi Jenő, 1987-ben Pirnát Antal nyomán Varjas Béla méltatja és 1995-ben Szakály Ferenc történész tesz említést róla.

A legbővebb Palaeologus-ismertetés Lech Szczuczki: „Két XVI. sz.-i eretnek gondolkodó” c. (1980) könyvében található, és ez alábbi megemlékezés is az ő munkájára épül.

Származásáról és szülőhelyéről kétféle tudósítással találkozunk. Az egyik szerint 1347-től a Genovai Köztársaság uralma alatt Chiosz szigetén születik, a császári család tagjaként. A másik szerint apja egy Theodor Olimpídiarios nevű kőműves, anyja egy olasz származású, Tommasina di Giacomo nevű cseléd lány. Kettőjük házasságából születik a Giacomo da Chio Péter néven is emlegetett Palaeologus.

Palaeologus apja kívánságára – tanulás végett – belép a Chiosz szigeten levő dominikánus rendbe, majd Genovában, Ferrarában és Bolognában tanulva, elnyeri a hittudományok magistere fokozatot. De nagy jártasságra tesz szert a biblíamagyarázatban, a patrisztikában, az egyháztörténelemben és a skolasztikus filozófiában is.

1554-ben Palaeologus Konstantinápolyban a Szt. Péter nevét viselő dominikánus kongregáció tagja. Mint ilyen, eltávolodik a szigorú szerzetesi élettől s alkalma nyílik megismerkednie „a hit által való megigazulás” tanával. E tan ismeretében kétségbe vonja a pápai felsőbbrendűséget és foglalkozik a mohamedánok megtérítési lehetőségével. Feltételezhető, hogy ezeknek tudható be, hogy 1557-ben Palaeologust a ferrarai inkvizíció törvényszék elé idézi. Azonban a bíróság nem találja bűnösnek és fölmenti.

Palaeologust ez évben másodszor Genovában börtönzik be, mégpedig az eretnekség vádjával. Ügyét a római inkvizíciós törvényszék vizsgálja, Palaeologus elismeri az ellene fölhozott vádakot és 1558 októberében a börtönből megszökik. Velencébe megy, ahol ismét letartóztatják s az inkvizíció római börtönében tartják fogva. Az itteni börtönből is megszökő Palaeologust harmadszor 1560-ban tartóztatják le. Nem folytatnak ellene peres eljárást. Velencébe viszik, hogy onnét Rómába szállítsák, de Palaeologus innen is megszökik. Rómában azonban távollétében halálra ítélik, s az akkori szokásnak megfelelően képmását nyilvánosan, máglyán elégetik.

1562. május végén Palaeologus Tridentben tartózkodik. Mivel az itt folyó zsinat érvényteleníti menlevelét, Palaeologus II. Alfonz ferrarai herceg támogatását kéri. A zsinat résztvevői közül többen elítélik az inkvizíció eljárását, ezért nem lépnek föl Palaeologus ellen. Azt javasolják, hogy utazzon Rómába, és tisztázza magát. Palaeologus azonban nem Rómába, hanem Prágába megy és ott várja fölmentését.

A Prágában tartózkodó Palaeologust a tridenti zsinat elnöke írásban szólítja föl ügyének mielőbbi tisztázására. Palaeologus Prágában pártfogóra talál a protestánsok összebékítésén fáradozó humanista, Matej Kollin személyében, kinek ajánlásával menedéjgot kap

szászországi tartózkodásra, Ágost szász választófejedelemtől. Azonban a megélhetési gondokkal küzdő Palaeologus rövid szászországi tartózkodás után Wittenbergbe megy, hogy az ottani egyetemen katedrához jusson. Több sikertelen kísérletezés után visszatér Prágába, ahol azzal fenyegetőzik, hogy ha nem kap menedéket, akkor a protestánsok védelmét veszi igénybe.

1563 augusztusában Palaeologus a császár tridenti követén, Draskovich Györgyön keresztül felszólítást kap, hogy kérje a római Szentlélek től tévedéseinek megbocsátását. Az inkvizíció börtönéből már többször megszökött Palaeologus tisztában van azzal, hogy Rómában máglyahalál várja. Ezért a prágai humanista ajánlással kapcsolatba lép a szellemi élet képviselőivel, a cseh és német reformátorokkal. Az ő közbenjárásukra Miksa cseh király biztosítja megélhetését. Ez teszi lehetővé, hogy házasságot kössön a prágai történész, a jómódú M. Kuthen lányával, Eufroziával. Ez anyagi háttérrel Palaeologus támadásba lendül. A nagy nyilvánosság előtt elítélően nyilatkozik a tridenti zsinatról és annak résztvevőiről. Kapcsolatba lép a protestáns központtal, amely Prágában lelkipásztori tisztséget ajánl föl számára.

Az eretnekekkel szemben fokozott szigorral fellépő új pápától ígéretet kap ügyének kedvező tisztázására, de az inkvizíciót jól ismerő Palaeologus nem bíz a pápai ígéretben. 1568 elején két kibúvóval teli levelet ír V. Pius pápának, melyek fényt vetnek protestáns érzelmeire. A levelek II. Miksa közvetítésével jutnak el a pápához. Azonban e próbálkozás az egyházi és a császári politika, valamint Palaeologus taktikázásának következtében eredménytelenül végződik s Palaeologusnak el kell hagynia Csehországot. Prágából most Lengyelországba megy. Krakókban kapcsolatba lép az antitrinitarizmus közeli Dudits Andrással, ki jóindulatú barátnak és mecénásnak bizonyul. Palaeologus rövid krakkói tartózkodás után 1562 februárjában Erdélybe utazik, ahol meg akarja ismerni az ottani unitarizmust, majd ugyanazon

év júniusában visszamegy Krakókba. Itt most ideológiai, politikai és társadalmi kérdésekkel foglalkozik.

1573 januárjában Palaeologus Kolozsvárra megy, ahol rövid, teológiai témájú munkák írása után tavasszal szülőföldjére, Chios szigetére utazik.

Prága elhagyása után Palaeologus ismét anyagi gondokkal küszködik. A császár megvonja az anyagi támogatást s mivel kiderül, hogy chioszi vagyona hangoztatásának nincs alapja, sehonnan sem remélhet anyagi támogatást.

Legtöbb reménye a török hatóságokban van, melyek szívesen fogadják, tudván, hogy törekvéseinek egyike a kereszténység és a mohamedánizmus egyesítése, amely a törökre nézve – legalább is szerintük – anyagi előnyöket is biztosít számukra. Rövid konstantinápolyi tartózkodás után, 1573 júliusában Palaeologus előbb Kolozsváron, majd Gerendi birtokán tartózkodik. Innen 1575 őszén Moldván keresztül Lengyelországba megy, ahol részt vesz a lengyel trón megszerzéséért folytatott politikai küzdelemben.

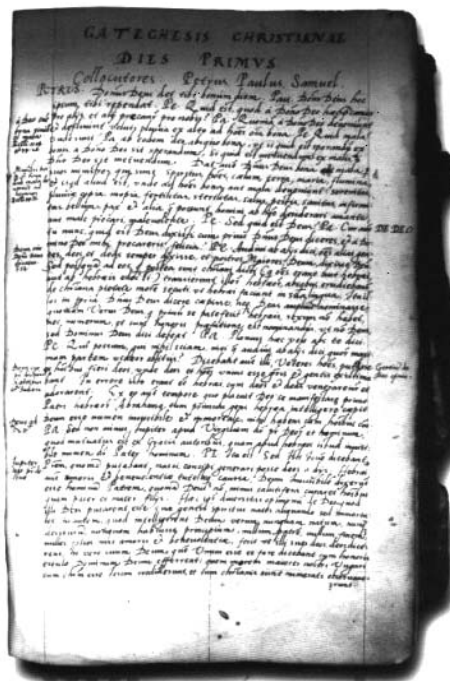
Báthory István lengyel királlyá választása után Palaeologus ismét Morvaországban tartózkodik. Dávid Ferenc halála után, az erdélyi dogmatikai realizmus élére

áll s mint ilyen, kerül ellentétbe a katolikus egyház irányította császári érdekekkel. Miután nyíltan csatlakozik a lengyel és erdélyi „eretnek” mozgalmakhoz, Róma ismét nyomoztat. Az egyház hatására II. Rudolf 1581 decemberében letartóztatja a lengyelekkel és a törökkel folytatott üzemlei és államtitkokat sértő politizálása okán s mint „politikai kalandort” fogolyként Rómába viteti. Itt 1583 februárjában az inkvizíció halálra ítéli s az ítélet végrehajtására átadja a világi hatóságnak.

Palaeologust 1585. március 23-án lefejezik s holttestét – irataival együtt – elégetik.

Kelemen Miklós

(A cikket következő számunkban folytatjuk.)

Egy eredeti oldal Palaeologus egyik művéből

Nyelvi illem – nagyszüleink kiskorában

„...idegen nyelveket tudni szép, a hazait pedig lehetőségig művelni kötelesség.”
(Kölcsey Ferenc: Parainesis Kölcsey Kálmánhoz)

Az írás a Nemzeti és Kulturális Örökség Minisztériumának és az Anyanyelv-ápolók Szövetségének anyanyelvi pályázatára készült.

Ütő Lajosné Gyarmathy Piroska vagyok. 92 éve születtem Bencédben (ma Romániában, Hargita megyében van ez a kis falu.)

A pályázati kiírást olvasva arra gondoltam, nem érdektelen, amire a „nyelvi illem” tárgyában visszaemlékezem.

Azért, hogy jobban el lehessen helyezni mindazt, amit leírok, térben és időben, bevezetésként röviden szólok szülőfalumról és családomról.

Bencéd és népe

Ha Bencédből (amelynek volt felső és alsó része) a közútra kimentünk, elértük Székelyszentmihályt. Jobbfele haladva Kobátfalva, Kadács, Siménfalva és Székelykeresztúr következtek, balfele Malomfalva, Szentlélek és Székelyudvarhely.

A településről és a szomszédos községekről igen alapos ismertetőt ad közre Szentannai Mózes A Nyikómente az ezredvégen című munkájában. (Infopress, Székelyudvarhely, 1999., szerkesztette: Lőrincz György.)

A községnek volt bírója, közigazgatásilag Kobátfalvához tartozott. Volt temploma is, a pap – unitárius község volt – Szentmihályról szolgált be.

Bencédet nagyon igyekvő székely emberek lakták. A legtöbb székely ember – mondhatom – született építőmester volt, meg tudta tervezni és építeni a házat, legénykorában begyűjtve a hozzávalót.

Gyermekeit minden gazda rendszeren járatta iskolába, Legtöbben 6 elemi végeztek, de az iskola befejezése után – főként a téli időszakban – hetenként két-három alkalommal jártak az ismétlődő osztálybeli foglalkozásokra.

Az iskolában a tananyag mellett elsajátították az általánosan elfogadott viselkedési szokásokat is. Mindig mindenki tudta, mint szóljon, mikor hallgasson, hogyan viselkedjék. (Ezzel nem azt mondom, hogy mindig mindenki úgy is tett, ahogyan kellett volna!)

Ha egy-egy családban több fiúgyermek (ahogy mondták: gyermek) volt, a legidősebbet – ha volt rá képessége – tanítónak, papnak ad-

ták, a legkisebb maradt otthon gazdálkodni, a többi iparos lett. (Érdekes, annak, akit tanítottak, ez volt a jussa. „Te fiam tanótál!” – mondták.)

A bencédiek nem csak igyekvők, de önérzetesek is voltak. Megadták a tiszteletet, de magukat is tartották annyira, mint bárki mást. Érdekes példája ennek a családunkból: apósom Székelykeresztúron volt unitárius esperes.

A második világháborúban – amikor az egyházi főhatóság menekülésre szólította fel a lelkeseket, feleségével ide hozzánk jöttek Budapestre. (Mi 1942 óta élünk itt.) Mikor 45-ben hazatértek, a presbitérium 3000 lej pénzbüntetés megfizetésére kötelezte őt azért, mert a bajban magára hagyta a gyülekezetet. (A kiszabott összeg befizetéséről kapott nyugta még most is megvan odahaza.)

Tisztelettudó mivoltuk mellett meglehetősen szabadszájúak is voltak.

Az apósomék szomszédságában lakó Juli néni például egy ízben így fogadta a hazatérőket: No, hogy az Isten szarja le, espörös úr, hát nem éppen most keresték?

Békés, türelmes emberek voltak. Minden falunak voltak cigányai, zsidó boltosa, örmény kereskedője, viszálykodás azonban nem volt, sőt, az apróbb összetűzések ellenére jó egyetértésben éltek egymás mellett.

Nagyapám példának okáért mindig összegyűjtötte a bagót Mókánénak, az idős cigányasszonynak, édesapám – akiről még szólok bővebben – rendszeresen engedte, hogy Róth fűszeres fuvarozzon a szekérrel, és minden évben ellátta a családját tűzifával minden ellenszolgáltatás nélkül.

Mindenki tartotta a vallását, de ez sem volt ok a torzsalkodásra. Engem a 4. gimnáziumi osztály elvégzése után – mivel a keresztúri Unitárius Főgimnáziumban a lányok felsőbe már nem járhattak – édesapám Kolozsvárra vitt fel a Mariánumba, katolikus lánygimnáziumba. A beíratáskor Mária Aurélia nővér, aki osztályfőnököm is lett, megkérdezte:

– Aztán nem fél közénk adni a lányát, tanító úr?

– Ó, kezit csókolom, nem fogja a rozsdá az aranyat! – volt a válasz, mire a tisztelendő nővér is, az igazgató úr is jót nevetett.

Távol álljon tőlem, hogy idillikus képet fessek az ottani és akkori életről, körülményekről. Gondolom, hogy az akkori Magyarország településeinek zömében hasonló volt a helyzet. Én

minden esetre nagy szeretettel gondolok vissza az ottani emberekre. Gyermek- és ifjúkorom szépségét nekik is köszönhetem.

Családom

Édesapám, Gyarmathy Dénes, a falu kántortanítója volt. Nagy tiszteletnek örvendett. Nyugdíjazásáig tanította a falu gyermekeit az írás, olvasás, számolás tudományára, a hagyományok tiszteletére, a szép, tiszta magyar beszédre, tartásra, egymás megbecsülésére.

Érdekességként jegyzem meg, hogy a tanítóképzőben megtanították arra is, hogyan kell a fogyatékos gyerekekkel foglalkozni, nem egy siketnéma diákjával foglalkozott sikeresen. Valamennyiünket a természet szeretetére nevelt. Jó gazda lévén a fiúgyermekeket – sokszor a felnőtt gazdákat is – oltásra, metszésre, az új iránti fogékonyságra, okos gazdálkodásra tanította, buzdította. Új gyümölcsfajtákat telepített, méhészkedett. Ismerte és gyűjtötte a gyógynövényeket, sokszor jöttek hozzá a falusiak tanácsért, különböző füvekért.

Hétköznapiokon reggel énekelt, imádkozott a kis templomban, (néhány idős asszony volt ott.) Szervezte a falu kulturális életét, működtette az iskolai kölcsönkönyvtárat, betanította, rendezte a műkedvelő előadásokat. Megismertette a legénykéket, leánkákat a vidék hagyományos táncaival.

Téli estéken, amikor nálunk fontak az asszonyok, Jókai- és Mikszáth-regényekből olvasott fel mindenki nagy örömeire. Még most is előttem áll, amint egy-egy Petőfi-, vagy Arany-vers olvasása közben meg-megtörüli a szemét. (Menekülésükori ittlétük alatt minden nap elzarándokolt a Nemzeti Múzeum kertjében Arany János szobrához.)

Édesanyám a nagy család mindennapjait szervezte. Fogadta, ellátta, szeretettel vette körül a családtagokon kívül a sok-sok osztálytársat, barátot, akiket én és testvéreim vittünk haza vakációra. Sütött, főzött a családra, cselédségre. Az, hogy most róla kevesebbet írtam, csak azért van, mert ő kisebb közösségnek volt a szervezője, irányítója. Sokat dolgozott, csak néha volt lehetősége arra, hogy pihenjen a „merkölő” székben. Ilyenkor állt meg mellette Pathó Laci, Árpád bátyámnak sokszor nálunk szünidőző iskolatársa, aki igen szépen hegedült.

– Na, Gyarmathy néni, mit játszszam?

– Azt játszd, fiam, hogy Felleg borult az erdőre!

Nyolc gyermekéből hetet felnevelt. Bátyáim egyetemet végeztek, legidősebb nővérem fogtechnikus lett, a másik kettő polgáriba járt. A lányok közül én végeztem egyetemet, tanár lettem.

Nos, ezek után lássuk a nyelvben megmutatózó szokásokat az alábbiak szerint:

1. A családomon belül
2. A családom és a falu lakói között
3. A falusiak között
4. Tordán, Keresztúron, Kolozsvárott – kö-zépiskoláimban
5. A durva beszéd

1. Családomon belül

Édesanyám és édesapám egymást – leg-alábbis attól fogva, mettől én erre vissza tudok emlékezni, apjok- és anyjoknak szólította, igaz, akkor már 20 éve szülők voltak. (Én voltam a nyolc gyermek közül a legkisebb.) Ami azonban rendkívül érdekes, édesanyám tegezte édesapámat, apám ugyanakkor magázta anyámat. Sok-szor gondolkoztam azon, hogyan alakulhatott ki ez a fordított helyzet. Több okát is látom ennek: egyrészt anyám volt az idősebb néhány évvel, másrészt – noha azonos gazdasági rétegből való volt apám is – mégiscsak ő volt a „jött” ember, ő házasodott be a tőzsgyökeres szentmihályi családba. Nagypapám mondta is nemegyszer, ha faggatták valami felől: „Kérdezzétek meg a tanítót!” Csak így, hogy tanítót. (Valójában valahogy így hangzott: tanított.) Szüleim magázták anyai nagyszüleimet, a megszólítás pedig: édesanyám, édesapám, nagymama és nagyapó volt.

Mi, gyermekek, szüleinket édesanyámnak, édesapámnak, nagyszüleinket nagyanyónak, nagyapónak hívtuk.

Minket nevünkön szólítottak: Lenke, Endre, Rózsika, Pali, Árpád, Ilonka, Piroska (egy bátyám kisgyermek korában meghalt), nem volt szokás az ennél becézőbb megszólítás, vagy csak azt mondták: fiam.

Mi is nevén szólítottuk a másikat. Legidősebb nénémnek mondtuk valamennyien azt, hogy nénje. Még a lányaim is így hívták Lenke nénémet.

Szüleimet, nagyszüleimet természetesen magáztuk, akkoriban nem fordult elő környezetemben ettől eltérő szokás.

A magázás-tegezés közöttünk, gyermekek között szintén igen sajátságos volt. (m = magázás, t = tegezés)

	Lenkét	Endrét	Rózsikát	Palit	Árpádot	Ilonkát	Piroskát
Lenke		m	t	t	t	t	t
Endre	m		m	t	t	m	m
Rózsika	m	m		t	m	t	t
Pali	m	m	m		t	t	t
Árpád	m	m	m	t		t	t
Ilonka	m	m	t	t	t		t
Piroska	m	m	t	t	t	t	

Legidősebb nővéremet és Endre bátyámat mi többiek valamennyien magáztuk. Endre minden lánytestvérét magázta – ez egyrészt alkatából fakadt, másrészt születésemkor ő már csak a vakációkban volt otthon, hiányzott az együtt nevelkedés élménye.

Mindenesetre a mai fiataloknak, akik még a nagyszüleiket is tegezik, különös lehet, hogy mi testvérekül magázódtunk, de ez akkor természetes volt. Mit szólnának vajon egy ilyen párbeszédhez manapság:

– Nahát, Piroska! Mekkora nőtt a húsvéti vakáció óta!

– Igen, de né, milyen kicsi guzsalyat készített nekem nagyapó, látja-e, Endre! Eppen olyan, mint édesanyámé, csak kicsike.

Édesanyámnak nem volt testvére, édesapámnak édes- és féltestvére is volt. Gyermekikkel tegeződő viszonyban voltam, hogy testvéreim hogyan beszéltek velük, arra már nem emlékezem.

2. Családom és a falu lakói

Nagyapám módos gazda volt, a falu egyik legtekintélyesebb gazdája. Két szolgalegéyen kívül szolgálójuk is volt. Őt **gazduramnak**, nagyanyámat **nagyasszonynak**, **nagyasszonyomnak** szólították ők is, a falu többi lakója is. Édesapám **tanító úr**, édesanyám **tanítóné asszony** volt. (A lelkesznek és feleségének a megszólítása **tiszteletös úr**, **tiszteletös asszony**, a jegyző házaspáré **jegyző úr**, **jegyzőné asszony** volt.) Minket **kisasszonyoztak**, **urfiztak** és **magáztak** még az osztálytársak is. (Piroska küssasszon, Árpád úrfi.)

– Jön-e játszódni, Piroska küssasszon?

Mindezt úgy, hogy nyoma nem volt holmi alóbbrendűségi érzésnek.

Gazduramat mondtak a falubeli cigányok is, az édesanyámnak, nagyanyámnak pedig megszólítás helyett – még most is hallom – azt, hogy **instállom**.

– Instállom, vögyön már egy kis gombát, most szödtem!

Édesapámék a szolgálókat, szolgalegényeket **nevükön** szólították: Véri, Zsófi te, Dénkó. A falubelieket úgyszintén, az idősebbek esetében használva a **nénit**, **bát**: Juli néni, Mózsi bá. Minket is így szoktattak.

Mi, én, gyermektársainkon kívül mindenkit magáztunk, szüleim sokakat tegeztek, de a náluk idősebbeket mindig magázták.

3. A falusiak egymás között

A tegeződés nem volt olyan általánosan elterjedt, mint manapság. Általában az alábbiak voltak a jellemzők: a gyermekek tegeződtek, s így az iskolába együtt járt, egyívású fiatalok,

felnőttek is, az idősebbeket – még az azonos neműeket is – magázták a néni és bá keresztnév után tételével, **az idősebbek pedig tegezték a fiatalabbakat**.

Talán érdemes megemlíteni, milyen érdekes volt a becenévképzés. Több esetben eltért a mai magyarországitól. Néhány példa:

Ferenc **Ferkó**

Lajos **Laji**

Dénes **Dénkó**

Mózes **Mózsi, Móka**

Pál **Palkó**

László **Lackó**

Veronika **Véri**

Mária **Máriskó**

Piroska **Pirkó**

Ha a szülőt **Dénkónak** szólították, a fiának azt mondták, **kicsi Dénkó**.

A **szülőket**, **nagyszülőket**, **anyóst**, **apóst** (akiknek szintén az **édősanyám**, **édősapám** megszólítás járt) **soha nem tegezték**.

Az **édősanyám** helyett mondtak **anyám-asszont**, **édősapám** helyett **apámuramot**, a nagyszülőknek **nannyót**, **apót** is.

Megszokott volt, hogy **a férfi tegezte a feleségét**, **az magázta a férjét**. Nem volt emögött semmiféle alá-, fölérendeltség. Az asszonyok kiszolgálták a férjüket, állva adták asztalra az ételt és csak azután ettek ők maguk is, amikor a férfiak már végeztek az evéssel. A természetes munkamegosztásból eredő feladtaikat elvégezték, vasárnap reggel kikészítették a tisztát, de ez így volt ésszerű. Az, hogy egy-egy családban ki hordta a kalapot, a házastársak természetétől, vérmérsékletétől függött.

Ezzel kapcsolatban jut eszembe egy kedves góbé-történet, ami ezt tökéletesen megvilágítja:

Áll a székely a háza előtt csikorgó hidegben, hajadonfővel. Arra megy a szomszédja, aki megszólítja:

– Adjon Isten, Mózsi! Mit keresöl kinn ilyen cudar időben hajonfejt?

– Én sömmit – jó a zord válasz. – Mögrendöztem benn az asszont.

Mármost egy istenös embör kéne, aki kihezza a sapkámot!

Ha a hites társukról beszéltek, amikor az nem volt jelen, **ismerősöknek név szerint** említették, egyébként úgy mondták volt, hogy **az asszon**, **az embör**.

Nem esett még szó a **köszönésekről**.

Találkozáskor a napszaknak megfelelően: **Jó röggelt adjon Isten!, Jó napot adjon Isten!, Jó estét adjon Isten!, Joccakát!, Ad-**

jon Isten jockakát!, Kietőknek is adjon Isten!, Adjon Isten, Lajos!

A házba lépők fogadásakor: **Isten hozta! Elváláskor: Isten áldja!, Na, Isten áldja!**

Ha valaki valahová indult a községből: **Isten segítse!**

Unitárius közösségekről lévén szó a Dícsértesség nem volt használatos.

Istentiszteletről hazaérve az otthonmaradtaknak: Adjon Isten részt a könyörgésből!

Magázódó falusiak egymás között használták a **magá, maguk, maguké** stb. helyett a **kied, kietők, kietőké** szavakat.

Például a búcsúzó vendégek, megköszönve a szíveslátást, gyakran mondták:

– Aztán lássuk **kietőket** mennél hamarébb!

Vagy vendégek kínálásakor:

– Használják már **kietők**!

4. Iskoláimban

Tavaly nyáron Jászágon voltunk, megnéztünk egy régi tanyai iskolákat felidéző kiállítást. Szívet melengető volt látnom a sok-sok ismerős, kedves tárgyat, berendezést – a padoktól, palatábláktól kezdve a józan ember családját és az iszákos ember családját bemutató faliképekig, melyek éppen ilyenek voltak a bencédi iskolában. Csak éppen édesapám, a tanító, kedves társaim, Papp Máriskó, Benczédi Róza... hiányoztak, no meg én lettem korosabb.

Az iskola két helyiségből állt – amiket az odavezető úttal egyetemben – a kis templomot is rendben tartó egyházfi gondozott. Az egyik volt az osztályterem, a másik édesapám dolgozószobája a könyvtárral, ahonnan a községiek is kölcsönözhettek. Az iskola nem volt körbekeírve, de a környéke beépítetlen volt, ott játszottunk a szünetekben. Az iskola fölött a domboldalban a templom állt.

A tanulók a nyitott osztályteremben gyülekeztek, a kisebbeket kezdetben édesanyjuk hozta.

– Jó röggelt adjon Isten, tanító úr! (Így ejtve!)

– Magának (vagy maguknak is), Juli! – ha jött volt az asszony is. A gyerekek:

– Adjon Isten, Róza, Jóska, vagy fiam!

Édesapám általában csak akkor jött be a szobájából, amikor kezdődött a tanítás.

A gyermekek egymást köszöntötték:

– Jó röggelt adjon Isten!

– Szerusz, Mózsi!

(„Szerusz”-t mondtak, többes számban nem is igen használták.)

Mindaddig folyt a csevegés, huzakodás, amíg édesapám be nem lépett. Akkor mindenki felállt, és kórusban köszöntek:

– Jó röggelt adjon Isten, tanító úr!

– Adjon Isten nektek is! No, imádkozzunk!

Ekkor közösen elmondottuk a miatyánkat, s kezdődött a tanítás az osztatlan iskolában, sorra véve minden csoportot.

Egy – hosszabb – szünet volt, ekkor laptáztunk (nem labdáztunk!), kergetőztünk, télen szánkáztunk, sikolándottunk. A szánkák, lapták mind otthon készültek deszkahulladékból, lószórból.

Társaim a szünetben eszegették meg a magukkal hozott elemőzsiát is: tökmagot, barabolyt, aszalt szilvát, bagolytüdőt (aszalt alma, – körte), szilvaízes kenyeret, tót pityókát (azt hiszem, ez csicsóka volt), módosabbak szalonnát kenyérrel. Ha valakinek nem volt semmije, kérni sohasem kért, esetleg a többiek kínálták. A szünet végeztével kipirultan, behavazva mentünk vissza a terembe, miután már jól letakarítottuk a lábbelinket, s leveregettük egymást.

Tordai és főként székelyszeresztúri középiskolás éveimből is érdemes néhány villanást fel eleveníteni.

Mi, néhány leányka az unitárius főgimnáziumban, a szüneteket nem tölthettük az osztálytermekben. Külön tartózkodót jelöltek ki számunkra, a tanárok oda jöttek értünk a becsengetéskor, velük mentünk be a terembe. (No, persze, a tartózkodó ablakai a tornaudvarra néztek, s a csuda tudja miért, de a fiúk pazar kelepeket, saslengéseket végeztek minden szünetben.)

Minket, lányokat a tanárok magáztak, noha alsósok voltunk. A fiúkat a négy alsó gimnáziumi osztályban tegezték, ötödiktől fogva magázták. Annak ellenére, hogy az egész épület nyugalmat tisztelettudást, hűvösséget árasztott, s az ifjúság is visszafogottan viselkedett, csibész-ségben nem volt hiány és gyakran végződtek a haszontalankodások azzal, hogy az elkövetők az íróasztal alatt kuporogtak huzamosabb ideig, és nem önszántukból.

A gimnáziumba sok bentlakó is járt, a környező falvak gazdái itt végeztették el fiaikkal legalább a négy alsó gimnáziumi osztályt. (Sokan igen szegények voltak, volt, aki négy éven át minden este tökmagolajba mártogatott kenyeret evett.) Főként ezeknek a társainknak volt hatalmas segítség a Berde-alapítvány cipője, melyet minden bentlakó diák minden áldott nap megkapott. (Ezeket a cipőket a piacon „véletlenül” bele lehetett ejteni a mézesbödönbe, tejfeles csuporba!)

Az én édesapám főként tüzelőfával fizetett a tanításomért.

Az első éves kisdíákat **fikának** hívták. Nemegyszer hajtották át a nagyobbak a fikák némelyikét, akik takarítottak, fűtöttek a szobákban, a későbbi férjemhez, aki, keresztúri lévén, otthon lakott, azzal hogy:

– **Szabó úr** kérdezteti **Ütő úrtól**, hogy elkészült-e már a leckével? Ha igen, hozza a latin preparátumot, és jöjjön futbalozni!

Amiből kiderül az is, hogy **a fikák és egyéb alsósok is megázták a felsőbb éveseket.**

Az iskola és konviktus igazgatója, valamint a tanári kar tagjai az egész városban ismertek és igen népszerű, nagy tiszteletnek örvendő emberek voltak. Órákon át lehetne mesélni Papp Mózes igazgató úrról, s a többiekről. (Néhány név: Dr. Szolga Ferenc, Gálfalvi Samu, Séra Kálmán, Lőrinczi Zoltán, Nagy Lajos, Péter Lajos, Szentmártoni Kálmán, Boros Jenő.) Valamennyien igen képzettek voltak. A városiak, diákok egyaránt, ha a tanárokról beszéltek, úgy mondták: Szolga tanár, Boros tanár.

Én számtanból nagyon erős voltam, Szentmártoni tanár úr nem egyszer mondta a fiúknak:

– Látjátok, szamarak, ez a buta falusi liba meg tudja tanulni! (Ez én voltam.) Piroska, tanítsa meg Lengyel Bandikát malmozni, az fejleszti a gondolkodását!

A Mariánumban, Kolozsvárott, ahol az 5–8. gimnáziumi osztályokat végeztem, nemcsak a férfitanárok, hanem az apácák is magáztak minket. Ennek ellenére semmi ridegség nem volt a légkörben, engem például, kedvesen évdöve, gyakran „pogánykának” hívtak. (Az okot már a bevezetőben említettem.) Mi **tanár urat** és **tisztelendő nővért** mondtunk, a katolikus felekezetűek **Dícsértessék a Jézus Krisztus-sal**, a más vallásúak **a napszaknak megfelelő köszöntéssel** üdvözölve őket.

5. A durva beszéd

Már említettem, hogy a székelyek gyakran és természetesen használták kortól és nemtől függetlenül az olyan szavakat, fordulatokat, amelyek használata esetén ma bárdolatlanságot emlegetünk. Nem volt ebben semmi bántó, nem is ütközött meg azon senki. (Elég elolvasni egy székely népmesét, hogy nyivánvalóvá válik, amire gondolok.)

Elkerekítették a mondanivalójukat, ha kellett, ha nem, különösen, ha valamin felmérgeződtek. Azt hiszem, egyedül nagyanyám tanította úgy, hogy az ember mérgében legfeljebb azt mondja, „A macska rúgja meg”, s egyebet nem, de senki mástól, még édesanyámtól sem hallottam rosszálló szót vaskos beszég hallatán.

Inkább a helytelen viselkedés volt az, amit megszólaltak, bár nem is tudok hirtelenjében példát mondani ilyesmire. A családkban, baráti és ismeretségi körünkben ilyesmi nem volt. Több székely községben volt szokásban azonban **helytelen viselkedés esetén az eklézsia megkövetése, s ezzel a közösség megbocsátásának kérése.** Egy ilyen igaz történet:

Küsmődön „megesett” az egyik gazda lánya. Elmondta szüleinek, mi történt, akik úgy gondolták, lányuk, s leendő – apa nélküli – unokájuk a család tagja és az lesz a továbbiakban is, de a helytelen viselkedés szükségessé teszi a falu lakosságának, az eklézsiának a megkövetését. Volt, ahol ezt nyilvánosan, az istentiszteletet követően kellett megtenni, ott, Küsmődön ki lehetett váltani ezt azzal, hogy a lelkipásztor és a presbitérium egy képviselője előtt hangzott el a bocsánatkérés. Apa, anya és a lány hármában – az utóbbi megoldást választva – felkeresték a falu papját, és a gondnok jelenlétében elmondták, milyen helyzetben vannak, mi a szándékuk, és megkövették a faluközösséget. Soha senki egyetlenben egy rossz szót a leányra, s annak gyermekére nem mondott a későbbiekben sem.

Egyszóval: jófajta emberek voltak az ott élők. Tisztelettudók, időseket megbecsülők, rá tartik, de a nagygazdák is elküldték szolgálni lányukat férjhezmenetelük előtt.

A csendőröknek persze akadt dolguk, mint bárhol máshol. Megtörtént, hogy valamelyik katolikus faluban az ott élők megölték a papjukat. (Mondta is Zsofi néni, így, rövid o-val, Szentmihályon: „Most már mind toszigálhassák a gyüngyöt!”)

Befejezésül:

Igyekeztem mindazt a tudatomban mélyen leülepedett, idevágó emléket felidézni, ami a pályázat témájaként szerepel. Utólag látom, hogy sokszor elkalandoztam, s olyasmiket is belevettem dolgozatomba, amik nem tartoztak szigorúan a címben megfogalmazottakhoz – de jól esett. Felidézve őket, emléket állíthattam családom tagjainak, s annak a sok-sok derék, dolgozó, igen sokszor az élet különböző területein rendkívül tehetséges embernek, akikkel abban az időben kapcsolatom volt.

Köszönöm a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma, illetve az Anyanyelvápolók Szövetsége illetékeseinek, hogy a pályázat kiírásával magam és a hozzám hasonló idős emberek módot kaptak arra, hogy gyermek- és ifjúkorukra visszagondolva céllal kalandozhassanak a múltban. Emlékeinket összegezve kialakul a hajdan volt időknél a valóságnál egy kicsit talán szebb, de a ma számára tanulságos képe.

Ütő Lajosné Gyarmathy Piroska

Amit tudnak az erdélyi Gagyan...

Nemrég hallottam, hogy Székelyudvarhelyen meghalt Dr. Vofkori László tanár, földrajzi szakíró, szociogeográfus, tankönyvfordító. Két éven keresztül tanultam abban a gimnáziumban, ahol 4 évig ő is tanított. Bár nem voltam tanítványa az akkori Dr. Petru Groza Gimnáziumban (ma Tamási Áron Líceum), sokat hallottam élvezetes óráiról, diákjai ragaszkodásáról, arról a munkáról, amit végez olyan Orbán Balázs-stílusban. Írásai mindig élményt szereztek, főként a Székelyfölddel foglalkozók. Orbán Balázs volt legnagyobb kútforrása, amikor „Székely-föld útikönyve” 2 kötetét összeállította (Cartographia Kft. Budapest, 1998). Elvezetés olvasmány, több, mint útikalauz, földrajzi leírás. Igazi történelem és minden más diszciplína, ami el tud igazítani az ott élő véreink múltjában, eredetében, művelődési, politikai, vallásos életében. Anekdota, monda és legenda világ tárul az olvasó-érdeklődő elé, és mindenkinek mögött ott érezhetjük a mi Orbán Balázsunk kezét, amint fogja az értékeket tovább adó tanár kezét.

Hogy miért idézem a „leírókat”? Diákkoromban többször jártunk a Gagy vize és a Zongota patak táján. Teológiai tanulmányaim első éveim alatt ment el szülőfalumból, Lókodból Halmágyi Csaba lelkész Gagyba papnak. Ez a tény is kötött ahhoz a vidékhez, amelyről olvastam, hallottam egészen érdekes dolgokat. Székely-unitárius vidék többnyire ez a táj is, de vannak más felekezetűek is. Vallástól függetlenül megőrizték, továbbadták azokat a mondásokat, adomákat, amik a történelem folyamán megfogalmazódtak vagy önmagukról vagy egyik a másikról, amolyan székely humoros formában, néha keserűen, néha csipkelődően, élcelődően, sokszor gunyorosan, de sohasem bánatosan, megalázóan.

Orbán Balázs: A Székelyföld leírása című hatalmas munkája (hasonmás kiadás két kötetbe rendezve, kiadta a Helikon Kiadó és a Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülése, Békéscsaba, 1982) első kötetének 121. oldalán ezt írja: „A gagyok vetették el a sőt és aranyport, azt megfogamzó magnak ítélvén, ők húzták toronyra a bikát, sőt még a gagy papról is van adoma: 'olyan gondos, mint a gagy pap'. Orbán Balázs ízes szavaival írom le e mondás eredetét: „...a szegény, szolgát tartani képtelen pap egykor hatalmasan szónokolt; de meglátva az ajtóval szemben lévő szószerkből, hogy a disznósordát hajtják, azon aggodalmában, hogy az ő malacai otthon maradnak, megfélekedett a hely méltóságáról, s az ott elhaladó szomszédasszonynak kikiáltott, hogy az ő malacait is csapja ki”.

Ezt Dr. Vofkori is megemlíti, de még azt is, hogy a gagyok keskeny földjeiket nem merik

végigszántani, mert félnek, nehogy felbillenjenek. Megmosolyogtató az is, amikor útbaigazítják Udvarhely fő királybíróját, aki érdeklődött a Bözödbe vezető útról: – Hát menjen fel az úr a Pistabá földjénél, osztán az Andrásbá erdeje alatt elé. – De én nem tudom, hogy hol van a Pistabá földje, sem az Andrásbá erdeje. – Hát kied ki? – Én a főtiszt vagyok. – Nohát, elég bolond volt, aki olyan főtisztet választott, aki még azt sem tudja, hol a Pistabá földje!

A Székelyföld leírásakor Gagynak 426 lakosa volt, ebből 213 unitárius. 1910-ben 650, 1941-ben 836, 1992-ben 643 fő élt itt, 1 román kivételével mind székely-magyar. Unitárius templomát 1881–1901 között építették. A református templom 1924-ben épült. Egy „Magyar Passió 1608–1711” címet viselő forrásgyűjteményben (Tóth Könyvkereskedés és Kiadó Kft., szerkesztette: Nagy Gábor, Debrecen) az 1663-as gagyokról olvashatunk Bethlen János feljegyzései alapján (Erdély története: 1629–1673). A történet- és emlékiró, vallomása szerint azért jegyez fel bizonyos történeteket, eseményeket, mondásokat, hogy a törökidő, pusztítás szomorúságáról olvasók „elméjét e nevetséges kitérővel felvidítsuk.”

Bethlen leírásából Orbán Balázs és Dr. Vofkori László feljegyzéseit a következőkkel egészíthetjük ki: Az egyik szomszéd arra figyelmeztette a másikat Úr napján, „hogy a harangszó őt is imára hívja a templomba, azt válaszolta (a másik), hogy farkasveszélynek kitett disznai rőfögnek, és segítenie kell nekik, mivel kiment az eszéből, mire is használják a harangokat... Egy másikuk, amikor lakodalma napján a vacsora végeztével a násznagy megparancsolta neki, hogy látogassa meg menyasszonyát, azt felelte, hogy nem akar házasságtörést elkövetni, mivel nem ismert különbséget a szent házasság és a házasságtörés között, és egy zsoldosnak adott lehetőséget, hogy helyette cselekedjék... Egy harmadik pedig, amikor megtudta, hogy felesége fiút szült, ruháját megoldva, süveg nélkül futkosott az utcán, és azzal hetvenkedett, hogy tizenkét garasért bérbe veszi azt az embert, aki megmenzsi a fiát, pedig az már megszületett...”

Bethlen János írása megörökíti, hogy „Kucsuk pasa dühöngő katonáinak minden utcára, sőt minden házra kiterjedő szemtelensége annyira elcsigázta az erdélyiek szolgai türelmét, hogy még azoknak is, akiket az ország Rendjei közül a legalsóbbaknak tartottak, azon járt az esze, sőt meg is próbálkoztak vele, hogy nem csapatokba verődve, hanem csak egyénenként bosszulják meg az őket ért igazságtalanságokat.”

1663-ból jegyzi fel az alábbi történetet Gagyból:

„Bevonult néhány török lovas a faluba. Ketten a bírónak házában szálltak meg – a neve Dersi János volt –, a többiek másokéban. Amikor a bíró fiatalka feleségét az egyik török megpillantotta, tüstént fellángolt iránta, s hogy több alkalma legyen a bűn elkövetésére, korbácsütésekkel és fenyegetésekkel megparancsolta a férjnek, hogy hozzon vidékről neki olyan ennivalót, amelyet a sajátjából nem tudott

adni. A férj el is távozott, de a vártnál gyorsabban tért vissza, amikor éppen házasságtörésen kapta rajta a törököt a feleségével. Mivel a természet... beleoltotta az erény bizonyos nyoma- it, egyetlen lándzsaütéssel mindkettőjüket egyszerre szúrta át. A gyilkosság bosszulatlan maradt, a törökök még csak említést sem tettek a dologról.”

Jó volt újra olvasmányaimon keresztül a Gagy vize mentén székely testvéreinknél járni.
b.l.

Az Apostolok Cselekedeteiből felolvasott történet *Eutichusról* szól, aki Troászban lakott. A fiatalember elment egy alkalommal, hogy meghallgassa a Pál nevezetű *vándorprédikátort, vagy utazó-prédikátort*. Erre egy emeleti ház felső részében, pontosabban annak harmadik emeletén került sor, amelyet ebből az alkalomból béreltek ki. Euthicusnak minden biznnyal későn kellett érkeznie, hiszen számára már nem maradt máshol hely, mint az ablakban.

A terem teljesen tele volt már, és az idő későre járt, az istentisztelet pedig hosszú, amint az az elolvasott történetből kiderült. Lehet, hogy Pál ebből az alkalomból mindent el szeretett volna magyarázni hallgatóinak, ami *a teremtés és az utolsó ítélet között történt*. De arról is említést tesz az a szűkmarkú tudósítás, hogy azért beszélt hosszan a vándorprédikátor, mert másnap már el akart utazni Troászból. Érdemes egy mondatot szánni a történetből arra is, hogy a lámpák sokasága égett a felsőház bérelt szobájában, ami akár hipnotikus erővel hat(hat)ott a bent lévő hallgatóságra.

Nos mindezeket egybevetve, *Euthicusra* nézve ennek a következménye az lett, hogy *először mély álomba zuhant*, majd pedig *lezuhant a harmadik emeletről*. Minden biznnyal olyan erővel zuhant a földre, mint egy zsák cement, mert amikor az emberek lerohantak, hogy lássák mi történt vele, úgy találtak rá, mint egy *darab kőre, egy tehetetlen tárgyra*, és minden jel arra utalt, hogy már nincs is az élők sorában. Pál, amikor fölé hajolt, annyit mondott, hogy él, pontosabban azt, hogy a *„lelke benne van.”*

Majd ezt követően mindenki visszament az emeleti szobába, megvacsorázott és lehet, hogy egyesek hajnalig beszélgettek. Eutichus magához tért, megelevenedett és minden a legnagyobb rendben volt vele a zuhanása ellenére. Ezt követően példamutató életet élhetett, hiszen ha nem így lett volna, akkor nem avatták volna szentté, a vele történeteket követően. Az ő búcsújának emléknapja augusztus 24-re esik.

Bevallom nektek kedves Barátaim, hogy nem első alkalommal beszélek erről a bibliai történetről, hiszen évekkel ezelőtt már használtam egy *konfirmáció alkalmával*, és úgy állítottam be a történetet, Euthicus személyére vonatkoztatva, mint aki a keresztyénységet és az ifjúságot jelképezi. Pál – vagyis a keresztyénység – éjjel nappal teszi a magáét, hirdeti Isten országát.

Eutichus a mai ifjúság jelképe. Már neve is megegyezik ezzel, hiszen annak jelentése = örömek keresője. Az, hogy a felső szobában, éppen az ablak párkányán foglal helyet, az is több, mint szimbolikus jelentőségű. Érdekelte ugyan a vallás, de nem túlságosan. Kint is volt, meg bent is volt. Egyszerre akarta szemlélni és élvezni a két világot. A külsőt és a belsőt egyaránt.

És amint ott ült az ablakban elaludt. Vajon miért? A beszéd fárasztotta-e el? És ha igen, azért mert a testi igény nagyobb volt lelkinél?

Nos a következőkben arról szeretnék még röviden említést tenni, hogy úgy szeretnék Euthicusra gondolni ebben a pillanatban, aki azon templomlátogatók szentje és patrónusa, akik a templomban könnyedén elalussznak. Már csak azért is vagyok kissé elfogult azokkal szemben, akik pislákolnak, szunyókálnak, esetleg elalszanak a templomban, mert nekem is első gyermekkori élményem erről – legyen az istentisztelet vagy mise – az volt, hogy az *unalmas és fárasztó* is egyben. A mai napig kényeztető szeretetembe tudom fogadni azokat, akik a templomban elalszanak. Volt falusi gyülekezetem tagjai szinte irigylésre méltóan tudtak szundikálni, ahogy a fenekük a padot elérte.

Amikor első kinevezési helyemre kerültem *Bözödújfalú-Körispatakra*, szimpátiával, sőt irigységgel figyeltem azokat az egyszerű embereket, akik ahogy leültek a templom padjaiba rövid idő alatt szunyókálni kezdtek.

No, meg arra is gondoltam, hogy álmunkban is tanulhatunk legalább annyit, mint ébren maradván. Gondoljunk itt egy pillanatig arra a technikára, ahogy manapság idegen nyelvet tanítanak. Nem kell egyebet tenni, mint elhelyezni

Euthicus...

(Olvasandó: ApCsel 20, 7-12)

egy fülhallgatót a fejünkön és elindítani a nyelvlecke szalagját, hanyatt dőlni, szundítani és a nyelvlecke elsajátításának folyamata beindul. A „relaxa” állítólag a tudatalattira hangozódik és az ilyenkor csodára képes.

Vagy gondolatok arra is, aki egy kis szenderítő délutáni pihenést követően teljesen feltöltődik, annyira, hogy a nap hátralevő részéhez megfelelő erőtartalékokat tud felhalmozni.

Különben is miért kellene mindenkinek ébren lennie a templomban? Milyen unalmas lenne, ha ez történné meg minden alkalommal, ha senki nem akadna, aki egy kicsit is szundikálni tudna.

Hány istentisztelet alkalmával kellett azon lenni, hogy tiszta lelkiismeretnél maradjak, *koncentráló képességemet erősítsem*. Talán az lett volna a legmegfelelőbb, hogy átadjam magam a teljes megbocsátás élményének, hátradőlve az engem körülvevő hatalmas óceán békéltető vizén. Hullámozva annak meleg és fenntartó áramlataiban, miközben az orgona zúgása kerített volna engem és a jelenlevőket igézetébe úgy, hogy csak a záró ének dallamai ébresztettek volna a befejezés valóságára.

De lehet, hogy egyesek közületek ismerik *Avilai Szent Teréz*nek azt a történetét, amelyben azt kérdi a gondozására bízott novíciusok egy csoportjától: „*Mit tennének, ha arra eszmélnének, hogy imádság közben némelyek közületek elaludtak?*” A fiatal nővérek megrökönyödve hallgatták a kérdést, egy szót sem szólva. Mire *Szent Teréz* az őt körülvevőkön végignézett, és a nyomasztó csendben a következőket kér-

dezte? „*Senki nem akadna közületek, aki ezért hálát adna Istennek?*” Micsoda nagyszerű megnyilvánulása ez a keresztény magatartásnak. Micsoda nagyszerű nagyvonalúság fogalmazódik meg ebben a kérdésben, ugye Kedves Testvéreim?

Nem bátorítalak arra, hogy elaludjatok istentiszteleteim alkalmával, de nem is tudnám azt megbocsáthatatlan bűnnek tekinteni, ha némelyiketekkel ez mégis időnként megtörténne. Mert az álom egy olyan szent helyre vezet mindannyiunkat, ahol *a tudatalattink lakik*, és amellyel leginkább álmunkban tudunk találkozni.

Gondolatok csak bele abba, hogy a jó istentisztelt az, amely az embert vagy inspirálja, és ezáltal magasabb régiókba emeli, vagy amelyből egy szundikálást követően felfrissülve tér magához annak befejeztével.

És most már számotokra is világos, hogy miért is választottam elmélkedésem befejezéséül *Gellérd Imre*, volt homoródszentmártoni lelkész elődöm versét ez alkalommal, aki így fogalmazott a *Csak jöjjetek* című költeményében:

*A templomban alvókra is egykoron
Rásújtott az egyház szent dühe,
Tűrhetetlen, hogy valaki aludjék, míg
Zeng a zsoltár, s a szószékről hirdettetik az Ige.
Ma nem sújt rá senki arra, aki alszik,
De azt sem mondhatjuk, hogy álmoknak dőljetek!
Megengedjük, hogy egy kicsit szundítsatok is,
Csak jöjjetek, csak jöjjetek.*

Ámen.

Kászoni József

Barátok és orgonavírágzás Erdélyben

„Erdélybe tavasszal kell menni!” – szólt a jó tanács. Celia Midgley lelkésznot figyelmeztették, hogy ne télen menjen Erdélybe, mert az idő lehet nagyon szigorú, és az utazás meg nehézkes. Így aztán, annak ellenére, hogy éppen befejezte egy éves elnökségét a General Assembly élén, májusban elfogadta Szabó Árpád, erdélyi unitárus püspök meghívását, azzal a céllal, hogy megerősítsék a két felekezet közötti régi kapcsolatot, és hogy újratálcózzon barátokkal, valamint azért, hogy többet tudjon meg közös örökségünkről.

Az utazás magába foglalt egy rövid budapesti megszakítást, ahol a régi baráttal, Kászoni Józseffel, a Budapesti Unitárius Egyházközség lelkészével találkozhattak újra. Szép és forgalmas egyházközsége a gyönyörű főváros kormánynegyedében van. Jó volt látni magyar fordításokat és képeket az *Inquirer*-ből (brit és ír unitárius hetilap) a hirdetőtáblán, és meghallgatni az épületekről szóló tárgyalások állását. Ezeket az épületeket a kommunista kormány kobozta el. Az unitáriusok már annak is örülnek, hogy eddig visszaszerezték tulajdonaik 5%-át.

Aztán tovább Erdélybe, Románia azon területére, melynek nagyon sok magyar anyanyelvű lakosa van. Gyerő Dávid lelkész, a püspök adminisztrációs tanácsadója fogadta nagy szeretettel Celiát és Johnt a kolozsvári repülőtérre, és segítőkész kalauznak bizonyult az ott töltött öt nap alatt.

Először is a Püspöki Hivatalról: tiszteletet parancsoló épület a központi utcán. Ott, a püspök tágas hivatalában, Celia átadta Szabó Ár-

Kászoni József és Celia Midgley

pádnak a General Assembly üdvözlését. Káv és rágcárnivalók mellett, a múlt nehézségeiről és a jövőbeni reményekről beszélgettek, melyek fokozatosan valósággá válnak. A püspökség épületében van egy középiskola is, és elhangzott az épület visszakövetelésének története, 1989 után. „Beléphettünk újra a hallba, mely valamikor a kápolnánk volt, levettük a kommunista jelképeket és visszahelyeztük püspökeink képeit, majd felmentünk a szószékre, ahonnan újra hirdethettük: „Egy az Isten!”

Később az emeleten válthattak néhány szót a középiskola tanáraival, mely iskola komoly modernizáláson ment át, hazai és külföldi barátok anyagi támogatásával. A múltban ebben az épületben volt a főiskola is, ahol a lelkészek tanulnak, de a kommunista korszak alatt a négy fővallást „ökumeniába” kényszerítették, és a közeli Teológiai Főiskolába költöztették. A kötelező együttműködést nyugodtan fogadták és mai napig gyakorolják. A tanárokkal délidőben beszélgettek, olyanokkal is, akik már jártak Britanniában; elmesélték, hogyan oldják meg állandó cserével a főiskola elnökségét, és hogy éppen Rezi Elek, a rendszeres teológia tanára a soros elnök.

Másnap reggel korán indultak Segesvárra, egy egynapos kirándulásra, ahol örömkönnyek között találkoztak Nagy Ferenc lelkésszel, aki ma egy ereje teljében lévő, 92 éves úriember. Ferinek már régi kapcsolatai vannak az Egyesült Királyságban, és a 90-es évek elején szolgált Celia templomában, Urmstonban. Szilvapálinkás poharak fölött ajándékokat és emlékeket osztottak meg odaadó családjával, aztán pedig meglátogatták az új építésű templomot, melyet a Petőfi park vesz körül. Aztán elmentek egy másik unitárius középiskolába, mely éppen felújítás alatt áll, hiszen nagyon rossz állapotba került, miután a kormány elkobozta. Aztán további néhány mérföldnyi utazás után, egy másik új templomot tekintettek meg, mely azok számára épült, akik a falvakból jöttek el.

A következő napi kirándulás Tordára vezetett, a híres országgyűlés színhelyére, ahol az unitárius egyház nagy mártírja, Dávid Ferenc kihirdette ediktumát, János Zsigmond unitárius fejedelem idejében. Útközben megálltunk egy fiatal lelkész sírjánál, aki 2006-ban szívrohamban meghalt a felekezeti iskola fölött folytatott vitában. Aztán át az Aranyoson, rövid megállóval a Tordai Hasadéknál, gyönyörű tavaszi virágokat és a madarak énekét csodálni; aztán tovább Torockóra, abba a faluba, ahol „a nap mindig kétszer kel fel”. Az unitárius templom dominál, és van egy kedves népművészeti múzeum egy forrás közelében, ahova az állatok inni, a falusiak pedig mosni járnak. Károly herceg néhány nappal azelőtt járt ott. Érdeklí

térés. Vajon tudja-e, hogy Erdélynek volt valaha egy unitárius uralkodója?

Majd – zötyögtető lyukakon át, császkáló barmok, lovasszekerek és földeken dolgozó magányos emberek mellett – egy másik falusi templomhoz értek, ahol az „unitárius” szó a történelemben először lett kiírva az épületre, 1613-ban. A következő megálló egy másik gyönyörű falusi templom, amely kétszer égett már le és kétszer építették újra. És már folytatódott is az út, rövidke megállókkal, csak azért, hogy a rengeteg orgonabokor, számtalan árnyalatú vírágaiban gyönyörködhesse nek.

Vasárnap reggel volt a pünkösdi istentisztelet. Celia végigvonult a Dávid Ferenc utcán a püspökkel, a Kolozsvári I. Unitárius Egyházközség lelkészével, Bálint Ferencel, és két másik lelkésszel együtt a templomhoz, mely kiemelkedő épülete a fő utcának. Miután egy majdnem 300 lelket számláló gyülekezet előtt mondott beszédet, Celia részt vett az úrvacsoraosztásban. Megható volt a pillanat, amikor abból a kehelyből kortyolhatott bort, amelyből a 16. században maga Dávid Ferenc is. Ez alatt John Midgley a Kolozsvári II. Unitárius Egyházközségnél mondott beszédet, Kolozsvár egyik külső negyedében, és szintén részt vett az úrvacsoraosztásban.

A vasárnapi ebéd a két kolozsvári lelkész és családja körében zajlott. Lehetőség adódott történetek cseréjére és a jövőről való beszélgetésre. Az év végén Szabó püspök visszavonul, és éppen folynak utódja megválasztásának előkészületei. Sok mindenre büszke lehet, hiszen 12 éven át vezette az egyházat; nem is akármilyen évek voltak ezek, hanem a változás évei. Nemzetközi szinten is prominens alak lévén, nagyra értékeli mindazokat a kapcsolatokat, amelyeket a Vallási Szabadságért Egyesület, valamint a Nemzetközi Unitárius és Univerzalista Tanács hozott számára és egyháza számára. Aggódik azon, hogyan lesz lehetséges megtartani a falusi egyházközségeket, mikor olyan sok fiatal költözik nagyvárosokba vagy külföldre.

Akármi is történjék, a mi ottani unitárius unokatestvéreink továbbra is toborozzák és képezik fiatal lelkészeiket, miközben egy szabadabb világhoz adaptálódnak. Az a feladat, hogy visszaszerezzék vagyonukat, és újraépítsék iskoláikat, elfoglaltságot és kihívásokat hoz életükbe.

Pünkösdi vasárnapján Celia és John megtanulta, hogy a „spirit” szó (szellem, lélek) magyar változata hasonlóan hangzik az angol „lilac” (orgona) szóhoz. Ezen az ösztönző, és ajándékként ható úton a csodás Erdélyben lélek és orgonabokor egyaránt virágzott.

Inquirer, 2008. június 14. (7700)

John Midgley ny. unitárius lelkész;
fordította: Kászoni József

Egyházközségeink életéből

Bartók Béla Unitárius Egyházközség

Egyházközségünkben konfirmációra került sor *május 4-én*, mely alkalommal *Gergely Valentin* gyülekezetünk előtt ünnepélyesen is vallást tett hitéről és felvettük unitárius közösségünk tagjává. A templomi ünnepség után a családtagok és a résztvevők ez alkalomból közös ebédet vettek részt, ahol a Gergely-szülők, Felicián és Éva házasságkötésének 30. évfordulóját ünnepeltük. Ezen alkalommal is jókívánságainkat fejezzük ki Gergely Felicián gondnokunknak és feleségének, Évának, további sok boldogságot kívánva.

Május 11-én, pünkösd ünnepe alkalmából, úrvacsorát osztottunk és gyermekeink közreműködésével megtartottuk az anyák napi ünnepséget. A templomból kijövet a Nőszövetségünk tavaszi virágvasárt rendezett.

Május 25-én, vasárnap szomorú szívvel emlékeztünk meg *Buksa Attila* testvérünkről, aki 83. életévében, 2008. március 21-én, nagypénteken távozott az élők sorából és adta vissza lelkét teremtetőjének. *Buksa Attila* 1960–1995 között egyházközségünk gondnoka volt, valamint a Magyarországi Unitárius Egyház Zsinatának és Képviselő Tanácsának tagja. Kegyelettel emlékezünk rá, kérve a Gondviselő Istent adjon csendes pihenést eltávozott testvérünk földi maradványainak az anyaföldben, lelkének örök üdvösséget. A gyászoló családnak vigasztalást, lelkiekben való megnyugvást kívánunk.

Június 5-én szomorú szívvel kísértük utolsó útjára és helyeztük örök nyugalomra *Pávai Boróka* piciny testét, aki 3. életévében, hosszas szenvedés után távozott az élők sorából. Őszinte részvétünket és együttérzésünket fejezzük ki

Anyák napja
a Bartók Béla Unitárius Egyházközségben

a szülőknek, testvéreknek és nagyszülőknek, akik fájó szívvel váltak meg tőle.

Június 5–9-e között rendezték meg a budapesti 79. könyvhetet a Vörösmarty téren, ahol a Heltai Gáspár Unitárius Könyvesbolt a 80-as pavilonban képviseltette magát. Mint az elmúlt esztendőben is, ez alkalommal is sokan ellátogattak a nagy sikerű könyvhétre, és a megjelenetek találkozhattak könyveket dedikáló kedvenc íróikkal.

Június 7-én Rázmány Csaba püspök részt vett a Zebegényben tartott Trianonra emlékező rendezvényen.

Ez esztendőben is három alkalommal végeztünk felnőtt keresztelest. Ennek bibliai alapja a Keresztelő János általi felhívás, valamint Jézus megkeresztelkedésének a ténye. Vagyis az, amikor a felnőtt ember tudatosan vállalja Jézus követését, és az ebből fakadó hitet, az unitárius vallást. *Bíró Julianna*, *Naszvadi Judit* és *Bojti Attila* eddigi életéből elmaradt a keresztelest, de megismerve unitárius hitünket és vallásunkat, önként vállalták ennek tagságát és megélését.

Az elmúlt év végétől részt veszek egy önkéntes alapon szerveződő vallásközi szervezet találkozóin, a Vallásközi Párbeszéd Társaságában. A Társaság fontosnak tartja a különböző vallások közötti párbeszédet, egymás minél jobb megismerését és kölcsönös elfogadását. Vezérelveik közül a következőket emelem ki:

- Tiszteletben tartjuk minden hagyomány különlegességét, valamint a vallásgyakorlat és hit különbségeit. Tiszteljük minden vallás jogát az önmeghatározásra, ugyanakkor örömmel fogadjuk a vallási sokszínűséget.

- Tisztelettel figyelünk és beszélünk, törekszünk a kiegyensúlyozott és pártatlan tájékoztatásra, a pontos és érthető fogalmazásra, hogy ezáltal is elmélyítsük a kölcsönös megértést és bizalmat.

- Arra ösztönözzük tagjainkat, hogy saját hagyományuk tanításaiban és hitgyakorlatában egyre jobban elmélyüljenek.

- Hozzájárulunk a vizálykezelés, gyógyítás, megbékélés és kiengesztelődés biztonságos terének megteremtéséhez.

- Törekszünk arra, hogy vallásunk és lelki életünk, ahelyett, hogy megosztana bennünket, arra vezessen, hogy közösséget építsünk ki egymással.

Léta Sándor

Beregi hírcsokor

Két unitárius témájú kiállítás is látható a Beregi Múzeumban. Az egyik Gombita Sándor jótevő unitárius vonatkozású iratai és oklevelei, ill. emléktárgyai, amit a székelykeresztúri unitárius kollégiumtól kapott és Szabó Árpád püspök úr küldött. A beregi unitárius szórvány erdélyi érdemeiért és a beregi szórványnak adományozott aranyozott úrasztali kehelyért tiszteletbeli unitáriussá fogadta.

A másik kiállításon Pécsi L. Dániel címertervező egyházi és világi címerai tekinthetők meg. Köztük látható kiemelt helyen a beregi unitárius szórvány címere is.

A lakiteleki Nemzeti Panteonban, a Balázs Ferenc Beregi Népfőiskola részéről, *Frenczel Bertalan* tiszteletbeli elnök és *Felhős Szabolcs* titkár koszorúzták meg Balázs Ferenc szobrát.

A beregi unitárius szórvány idén is kiosztotta a Balázs Ferenc-díjat a Váci Mihály vers- és prózamondó megyei verseny három díjazottjának és az Iván László-díjat *Deák József* tb. presbiternek. A különdíjat a beregi unitárius búcsún vette át.

A jövőben a Balázs Ferenc-díj kezelését az UART elnöksége veszi kézbe.

Ismét osztottak Balázs Ferenc-díjat a Beregi Ünnepi Hetek alkalmából Vásárosnaményban.

A XV. Beregi Ünnepi Hetek keretében április 19-én a gergelyugornyai Petőfi Sándor AMK-ban megtartott Váci Mihály vers- és prózamondó versenyen ismét kiosztották a Balázs Ferenc Különdíjat.

A szabadelvű protestáns kör részéről *dr. Karner Ottó*, az UART elnöke (Unitárius Alkotók Társasága) a középiskolás csoportban, *Bakos Kiss Károly* beregszászi költő (aki 1992-ben nyert Tiszaszalkán első helyezést a Váci prózamondó versenyen) a középső, felső tagozatos csoportban, *Tóth Miklós* protestáns körű ifjúsági vezető (aki Nagyvársányban 2001-ben kapott Balázs Ferenc-különdíjat) a kiscsoportosok zsűrijében tevékenykedett.

Az idei Balázs Ferenc-díjasok: *Gazdag Ivett* vásárosnaményi versenyző, a II. Rákóczi Ferenc Gimnázium tanulója; *Gáti Károly* kárpátaljai versenyző Csetfalváról; *Balogh Levente* tiszadányi első osztályos roma tanuló (lásd a borítón).

Mindhárom versenyző díszoklevelet és értékes könyvjutalmat kapott, amelyet a protestáns kör küldöttei adtak át a nyerteseknek.

Felhős Szabolcs

Balázs Ferenc szobrának megkoszorúzása

Duna-Tiszaközi Szórványegyházközség

A Duna-Tiszaközi Szórványegyházközség pünkösdi, úrvacsoraosztással egybekötött ünnepi istentiszteletét, a gyakorlatnak megfelelően Kecskeméten, az Evangélikus Egyházközség tanácstermében tartottuk meg, 15 fő jelenlétében. Az istentiszteletről több atyánkfia erdélyi rokonlátogatás miatt maradt távol. Az istentiszteletet követő beszélgetésen megegyezés született, hogy az idén konfirmálásra jelentkező két ifjú felkészültségének be-

mutatására szeptember végén, az őszi hálaadó istentiszteleten kerül sor. A két ifjú – megfelelő anyag birtokában – szorgalmasan készül bizonyítást tenni unitárius hitéről.

Főtisztelendő Püspök úrtól kapott felhatalmazás alapján a lelkész részt vett – felesége és *Szalontainé Kisgyörgy Zsuzsa* szórványgondnok társaságban – a Gödöllőn tartott trianoni megemlékezésen, és a koszorúzás alkalmával szóhoz jutott az Unitárius Egyház nevében.

Említettek 2008. június 8-án részt vettek a vere-segyházi trianoni emlékűnnepen, hol a ta-valy felállított, Trianonra emlékeztető „Életfa” előtt kapott szót e sorok írója és *Miklóssy Vári Judit* tanárnő, a volt debreceni lelkész-nő édes-anya. Bár az eső miatt az ünnepség csak köze-

pes számú érdeklődő jelenlétéban zajlott le, örömmel vettük tudomásul, hogy ebben a fővá-roshoz közel eső kertvárosban is van érdeklő-dés az Unitárius Egyház magyarországi jelenlé-te iránt.

Kelemen Miklós

Füzesgyarmat és a Gyula és Környéke szórványgyülekezet

Begyűjtott a nyár, vidéken sok a tennivaló a földeken, a kertekben, a kaszálókon. A kiadós esők és melegek sok jót ígérnek a fáradozó em-berek számára. De azért híveink nem felejtik el, hogy más tennivalóik is vannak az életükben. Kicsi gyülekezetünk szépen ünnepelte a pün-kösdöt, amikor kis lélekszámunk majdnem har-mada (43 fő) jött el három istentiszteletünkre és vett úrvacsorát.

Május 17-én, szombaton emlékezetes napot töltöttünk feleségemmel Vásárosnaményban, ahol második alkalommal gyűlt össze a szór-ványgyülekezet amolyan pünkösd utáni búcsú-ra. A Szent László Lovagrend jelenléte emelte az ünnep fényét. Lélekemelő volt egy újonnan adományozott úrvacsorai kehely megáldása, amiből először vettük a bort, valamint a Pécsi L. Dániel heraldikus készítette címeres zászló felavatása. Nyitrai Levente beszo-lgáló lel-késszel és Frenczel Bertalan református lelki-pásztorral láttuk el a szolgálatokat. Mielőtt a délutáni olcsvaapáti búcsúfolytatás követ-ke-zett volna, a városi Beregi Múzeumban részesei lehettünk Pécsi L. Dániel kiállítása megnyitá-sának, ahol gyönyörködhattunk újra a tucatnyi erdélyi és hazai unitárius egyházköz-ség címeré-ben is.

Május 22-én a szomszédos Kertészsziget köz-ségben mintegy 150 résztvevőnek adtuk elő anyák napi műsorunkat, ahol a környező falvak és városkák hét polgármestere megjelent. Az előadásokat a régiós televíziók is műsorra tűz-ték.

Május 25-én a szokásos érdeklődés mellett a Haynal István Idősek Otthonában tartottuk meg istentiszteletünket, az anyák napi műsor-ból részleteket adva elő.

Május 30-án megtartottuk a Hegyesi János Városi Könyvtárban az évadzáró irodalmi es-tűnket. Várnai Zseni az anyaságról, a gyermek-ről szóló gyönyörű verseit hallgathatta a jelen-lévő és a TV előtt figyelő közönség. Megköszön-ve a szereplők éves munkáját, mindeniknek egy unitárius címerrel ékesített emléklapot nyúj-tottunk át. Az irodalmi esték sorozatát folytat-juk szeptember végétől.

Június 1-jén gyermeknapi istentiszteletet tartottunk megfelelő tartalommal.

Június 3-án Berettyóújfalu városában a Tri-anoni Társaság és az Orbán Balázs Egyesület meghívására feleségemmel emlékműsört mu-tattunk be versekkel, énekekkel. A Biblia Éve alkalmából „Olvasom a Bibliámat” címmel be-széltem. Az esten jelen volt Székelyhídi Ágos-ton történész-író, aki erdélyi tárgyú könyvét dedikálta (nekem is) és előadást tartott a tria-noni diktátumról és hatásáról.

Június 5-én templomunkban „telt ház” előtt emlékeztünk a gyászos Trianonra. A Polgári Egyesület Füzesgyarmat Jövőjéért civil szerve-zettel rendezett emlékezésen jelen volt váro-sunk szocialista polgármestere is. A Városi Könyvtárban meghallgattuk a vésztői Kis Bá-lint Református Iskola színvonalas előadását. A zuhogó eső miatt elmaradt virágozást másnap tartottuk meg emlékműveinknél.

Június 7-én feleségemmel részt vettünk a Zebegényben, 10 éve minden június első szom-batján tartott Nemzeti Zarándoklaton, ahol Rázmány Csaba püspök is prédikált. Sajnálat-tal vettük tudomásul, hogy évről-évre mind ke-vesebben érdeklődnek híveink közül ez emlék-nap iránt, melynek püspökünk is egyik „szülő-je”.

Június 8-án Debrecenben részt vettünk Papp Gy. László február 1-jével kinevezett lel-kész beiktató istentiszteletén, ahol beiktató be-széddel szolgáltam.

Június 14-én egykori iskolám, Bélmegyer ballagási ünnepére voltam hivatalos.

Június 15-én befejeztük a hittanos évet gyermek-istentisztelettel, szeretetvendégség-gel. A szolgálatot a képen látható *Zs. Nagy Bence, Molnár Bettike és Zs. Nagy Gergő* hitta-nosok végezték, akik az iskolai első osztályt si-keresen befejezték. A hittanosok között, meg-előlegezendő az Unitárius Alapítvány remélt pályázati támogatását, pénzjutalmakat osztot-tunk ki az óra- és templomlátogatásért, vala-mint a rendezvényeinken (tv-felvétel) való lel-kiismeretes részvételért.

Június 20-án eltemettük Laskai Gréta hitta-nosunk tragikus hirtelenséggel, 44 éves korá-

ban elhunyt édesanyját, *Laskai Sándorné Mede Katalint*. A jó Isten gyógyítsa be a fájdalmas veszteség okozta sebeket, az elhunytak adjon csendes pihenést.

Június 22-én a Haynal István Idősek Otthonában tartottunk istentiszteletet. *Június 26-án*, csütörtökön, a Megyei Idősügyi Tanács tagjaként részt vettem a második negyedévi ülésen, ahol a megyei nyugdíjasok helyzetéről, a nyugdíjak értékéről tanácskoztunk.

A június 27–28–29-i, Verőcén tartott II. Erdélyi Világtalálkozó eseményeiről a következő szám megjelenéséhez élménybeszámolókat várunk a résztvevőktől. Úgyszintén a *július 6-i* füzesgyarmati Alföldi Búcsú alkalmával tartott Wass Albert-ünnepéről és emléktábla avatásról is részletes beszámolót fogunk közölni.

A június 28-i „Egy az Isten” című rádiós adásban e sorok íróját szólaltatta meg *Véres Emese Gyöngyvér* szerkesztő, a Biblia Évéhez kapcsolódó eseményekről.

Július 4-én nyugdíjas testvéreinkkel részt vettünk egy 200 személyes „Ki mit tud?”-rendezvényen, ahol versekkel, közös és egyéni

énekekkel az 1848/49-es forradalom és szabadságharc témakörében versenyeztünk a 160. évfordulón.

Július 5-én vallásos-kulturális „aranylakodalmat” tartottunk a Nőszövetséggel együtt: „50 év jóban és rosszban” címmel. E kiemelkedő eseményen megáldottuk Barta János gondnokunk és neje, Gizella, valamint Zsíros Antal és neje, Etelka, dalárdánk kitűnő tagja házasságát az 50. évfordulón, több más házaspárával együtt. Az ünnepi szertartás elvégzésére e sorok íróját kérték fel az érintettek.

E lapszámunk megjelenésekor mind a verőcei, mind pedig a füzesgyarmati események már lezajlottak. De mindezek után lázasan készülünk újra Erdélybe, a Szejkén tartandó Világtalálkozóra, ahol ismét népes küldöttséggel kívánjuk képviseltetni az egyházközségünket és szimpatizánsait. Készül városunk polgármestere is, hogy velünk jön, mert szeretné meglátogatni az árkosi testvérgyülekezetünket, amellyel nagyon jó a kapcsolata. Az erdélyi kirándulás *augusztus 8. és 13.* között lesz, közép-pontjában természetesen a szejkai találkozón való részvétellel.

Egyházunkban egyedi, egyebek mellett a „Jótevők Napja” is, amelyet *augusztus 24-én* tartunk. Ekkor osztjuk ki a „Zs. Nagy Lajos Hunor Emlékalapítvány” pályázati díjait. Most éppen 15 éve lesz, hogy a tragikus sorsú névadó emlékére létrehoztuk ezt az alapítványt, amely évente 25–30 diákot jutalmaz tanulmányai megsegítésére. Eddig több mint 200 diák kapott közel 2 millió forint támogatást. Mikor ez is lejár, már vége a nyárnak és kezdődik ismét a bejáratott munka. De addig is lapunk minden olvasójának kíván jól megérdemelt pihenést, istenáldotta szép napokat, sok jó találkozást, együttlétet a füzesgyarmati gyülekezet.

b.l.

Kocsord, Nyíregyháza, Vásárosnamény

Nálunk eseménydúsnak számító két hónapról szól alább következő tudósításom.

Mindössze egy nappal egyháztörténelmünk kiemelkedő eseménye, Balázs Ferenc lakiteleki szobrának avatása után a következő nyolc növendékünk konfirmált: *Bartha Erika, Bartha Szabolcs, Bíró Evelin, Lakatos Rozália, Lakatos Zita, Marinka Richárd, Mezei Márta, Varga Bettina*.

Konfirmációi ünnepségünket körültekintő és alapos munka előzte meg. Szeptember elsejétől kezdve növendékeink heti egy előkészítő órán vettek részt. Ha valaki elmaradt, tehetségem szerint otthon pótoltam annak a tanítást.

Tudjuk, ez így sem sok, de szeretetteljes meggyőző munkával sikerült elérni, hogy a készülést komolyan vegyék, és a kátét elsajátítsák. Utolsó héten minden lehetséges napot megragadtunk, hogy mindent jól begyakoroljunk, és a konfirmációkor ne legyen se izgulás, se fennakadás.

Templomgondozónk nincs, konfirmációra amúgy is a szülők és a növendékek szokták a templomot előkészíteni. A templombelső felfrissítése most is az ő közreműködésükkel történt, a tiszteletes asszony irányítása alatt. A templom előtti virágoskertet is megművelték, teleültették. Mint minden évben, most is van egy nagylelkű virágadományozó vállalkozó csa-

ládunk: *Jakab Sándor* és neje, sz. *Takács Anna* az idén is, mint sok éven át díszesen faragott templomtornácaink könyöklőit ládás virágokkal látta el 10 000 Ft értékben. A ládák, a virágföld is az ő ajándékuk, és még virág-tápszert is ajándékoztak az öntözéshez. Mindeddig nem tájékoztattunk róla, csak év végi jelentésünkben és az aranykönyvben szerepelt, mert szerénységből nem kívánják. Jutalmukat nem tőlünk várják, hanem Istentől, ez megsokszorozza áldozatuk értékét. Mi sem elvenni akarunk belőle, hanem hozzátenni a köszönetünkkel.

Arra is gondoltunk, hogy ünnepségünk ne essen egybe a reformátusokéval, akik lefoglalták maguknak a pünkösöd előtti vasárnapot. Mi az amúgy is korai pünkösöd előtt két vasárnapot tartottuk. Így eljöhetek hozzánk a református rokonok. Megtelt velük a templom. A reformátusok látogatását május 4-én vissza tudták adni az unitárius rokonok. Én ezt egy kicsit ökuménikus konfirmációnak érzem, és azt is hiszem, hogy nem sokat tévedek. Még az így megrövidült felkészülés se vevődött észre növendékeink szereplésén.

A konfirmáció emlékét a szülők és növendékek egy szönyeggel örökítették meg, amit a gyülekezeti teremben helyeztünk el. Az egyházközösség pedig egy-egy énekeskönyvet és egy bekerezett konfirmációi emléklapot ajándékozott a növendékeknek.

Május elseje áldozócsütörtök volt. Az időjárás nem volt túl kedvező a majálisozóknak, de aki meghozta szíve áldozatát és eljött megünnepelni a keresztyén öntudat ébredését, annak felemelő templomi áhítatban volt része.

Május 4-én, a hónap első vasárnapján az unitáriusok többsége a református konfirmáción vett részt. Ebből kifolyólag nem volt kívül anyák napi ünnepélyt tartanunk. Azt indítványoztam, hogy helyette tartsuk meg a gyermekek napját a június elsejei vasárnapon. Szokatlan ünnepséget tartani nem sok sikerrel lehet. Amire jutottunk, akár május első vasárnapján is meg tudtuk volna tartani. De nem becsülöm le az első kocsordi gyermeknapot. *Pap Antónia* óvodás kislány bátran, gyönyörűen adta elő versét, ami közben még a déli harangszót is hallgathattuk. Az édesanya csodálatos felvételt készített a család örömeire.

Pünkösdkor csak Kocsordon és Nyíregyházán tartottam ünnepi istentiszteletet és úrvacsoraosztást. Vásárosnaményban egy héttel később ünnepeltünk.

Felhős Szabolcs misszióvezető és munkatársai megrendezték a *második beregi unitárius búcsút*, ami a missziós gyülekezet kiemelkedő eseménye volt. Sok munkával és anyagi ráfordítással hívták fel a figyelmet egyházunkra

A beregi unitárius búcsú résztvevői

és szolgálatunkra. A rendezvénysorozat sikere minden tekintetben megérdemelte a kiemelkedő jelzöt. Jelen volt a magyar rádió vallási műsorainak vezetője, *Veress Emese* is, aki a következő unitárius félórában interjúkat és szemelvényeket közölt belőle.

Az ünnepség a vásárosnaményi Eötvös kúriában kezdődött. Ottani imatermünkbe a Szent László Lovagrend zászlóvivő lovagjainak vezetésével vonultunk be.

Elénekeltek Dávid Ferenc énekét: Adjunk hálát mindnyájan. Prédikált *Balázs László* püspökhelyettes, az úrvacsorai ágendát alulírott mondta. A bort új kehelyből osztottuk, amit felszenteléssel előztünk meg. Gombita Sándor, a vásárosnaményi születésű önkéntes adományozó gyengélkedése miatt nem lehetett jelen, aki egyidejűleg minden vásárosnaményi egyháznak hasonló kelyhet adományozott. Hasonlóképpen adományt tett a Székelykeresztúri Unitárius Kollégiumnak és a firtosmartonosi Unitárius Egyházközösségnek is.

Jelen volt *Frenczel Bertalan* nyugalmazott református lelkész, akitől nem várjuk el, hogy kövesse az unitárius hitelveket, mert kerülni igyekszik a sajátosan református értelmezéseket, amikor unitáriusoknak prédikál. A jelenlevők között pedig még katolikusok is voltak. Képviselőnkben *Dr. Horváth István* zászlóvivő lovag mondott üdvözlőt. Egyben felhívta figyelmünket a nemzeti hagyományok őrzésének fontosságára. Ezek között kiemelte a rovásírást, amit minden magyarnak ismernie kéne. A maga részéről ehhez adott jelentős segítséget mindenkinek, aki meg akarná tanulni, a kereskedelmi forgalomban is kapható rovás ábécés könyvével. Ennek egy példányával megajándékozta e sorok íróját. Ezt megelőzően beszéltem kisfiamról, aki ebből a könyvből tanulta meg a rovásírást. Ezután köszöntések hangzottak el.

Az imatermi ünnepség további részét *Dr. Iván László* (1900–1938) budapesti unitárius lelkész és vallásstanár, filozófus emlékének szenteltük, halála 70. évfordulóján.

Alulírott emlékbeszédet mondott Iván László időszerűségéről, különös tekintettel Biblia-tiszteletére. Majd *Zoltáni Zsolt* székelyderzsi születésű gitárművész köszöntőt adott elő az UART részéről. *Jónás László* roma unitárius fiatal előadta Iván Margit: Emlékezés című versét testvéréről, Iván Lászlóról. Ezután az Iván László nívódíj átadása következett *Deák József*nek, a misszió presbiterének.

A szórványgyülekezet címeres zászlójának szentelése következett. *Pécsi L. Dániel*, lovag, heraldikus, a tervező beszélt a címer szimbolikájáról. A zászlót megáldotta Balázs László püspökhelyettes, alulírott és Frenczel Bertalan nyug. ref. lelkész. Ezután szalagtűzés következett a jelenlevő képviselők részéről.

Záróének után átvonultunk a Tomcsányi kastélyban levő új múzeumba, ahol *Dr. Nagy László* mondott megnyitó beszédet a Szent László Lovagrend részéről az ott látható címerkiállításon. A kiállítás címe: Egyházi és világi címerek Beregben és a Kárpát-medencében. A címereket tartalmazó emléklapot és kerámia plakettet osztottak a szereplők és rendezők között. Ezután *Pécsi L. Dániel* lovag, címertudós tartott előadást az általa tervezett címerekről. Az új múzeumi kiállítást már korábban megtekintettük, amit *Felhősné Csiszár Sarolta* igazgatónő volt szíves bemutatni. Mindennel ámulatba tudott ejteni, de leginkább az édesapja emlékére berendezett szobával, ahol *Csiszár Árpád* múzeumalapító református lelkész életével és munkásságával tudunk megismerkedni. Figyelmünket itt is leginkább a maga faragta díszes bölcső hívta fel magára, melyben népes családja, unokái és dédunokái töltötték csecsemőkorukat. Meg egy óriás fotó a bölcső lakóiról, akiket megszámolni se könnyű, pedig még nem is mind vannak rajta a fotón.

A rendezvény harmadik és leghosszabb része Olcsvaapátiban volt. A Tiszát kompon úsztuk át, majd helyet foglaltunk házigazdánk, *Kósik Attila* pálinkafőzdés atyánkfia filagóriájában a terített asztaloknál. Házigazdánk nemcsak a leparkáláshoz ért, hanem a vendéglátás minden készségével és készültségével is rendelkezik. A filagóriában búbos kemence áll, melyben két fogást készített vendégeinek, egymaga szolgálta fel finom pálinkával és házi szörppel az autóvezetők számára. *Felhősné Csiszár Sarolta* szintén finom különlegességgel járult hozzá a vendéglátáshoz. Minden teríték mellett ott állt az ő kellemes ízü és nem utolsó sorban egészséges petrezselymes pitéje. Söréről maga *Felhős Szabolcs* gondoskodott.

Közben folyt a társalgás és a gazdag műsor is. Meghallgattuk a csarodai népművelő polgármestert és tündéri énekes lányait, a Balla Gyula

la Faluház együttesét, akik népi és hazafias dalokat adtak elő.

Utánuk *Joó Adrián* szegedi filozófus doktorandusz előadását hallgattuk meg Iván László: Dávid Ferenc arca a szellemtudományi lélektan tükrében c. művéről. Ezt követték *Tiszai Nagy Menyhért* nyugalmazott református lelkész énekszámai, aki orgonán kísérte magát. Ő a csarodai együttes kíséretében érkezett rendezvényünkre. Nem kis meglepetésünkre elénekelte nekünk Dávid Ferenc énekét a ref. énekeskönyvből (378) és még sok szebbnél szebb zsoltárt, népdalt és világi éneket. Megtudtuk, hogy ő tervezte a múzeumban ajándékozott kerámia plakettet is. Sőt saját *Veled Uram* című imádságos könyve öt példányával is megajándékozott, aminek itthon akkora keletje van, hogy nem jutott mindenkinek.

Nekem ezután már hazafele kellett indulnom, de még meghallgattam néhány számot a későn érkező Menegali népdal együttes előadásából, akik citerával és furulyával kísérték magukat. De a búcsú tovább tartott, másnap 10 óráig, aminek a mulatozás csak a keretét adta meg, tartalmát azonban a pünkösdi ünnepszenelés örömezenete képezte.

Június 6-án különös Isten-élményben volt részem kocsordi templomunkban.

A gondviselés jeleként értékelhető tapasztalatok tárgyával régóta tudatosan foglalkozom. Ha bírnám szellemi erővel, folytatnám másfél évtizeddel korábbi elmélkedéseim sorozatát, nem teológiai spekulációimmal gyötörném olvasóimat, mert az nem rám, hanem a kolozsvári Misszió Bizottság teológusaira tartozik. A címét is megváltoztatnám: „Hitünkről” helyett azt az új címet választanám, hogy: „Isten-látók vallomásai”. Vagy: „Láttuk az Urat” (Jn. 20, 25.) Mert bizony, aki Istent nem látja gondviselésében, az pusztán hitelvekből nem tud tapasztalatot szerezni róla.

Én bizony úgy éreztem, hogy ha maga Jézus jelenne meg itt középen, és azt mondaná: „Békesség néktek” (Jn. 20,26.), a gondviselést abból se lehetne előbbben átérezni, mint életünk mindennapi eseményeiből. Az említett napon pedig nem mindennapi élményben részesültem.

Szeretném elkezdni a nagyharang tartó szerkezetének javítását, amit a feljárók javításával, a torony letakarításával kellett kezdenem. Templomunknak soha nem volt olyan hívatlan látogatója, aki konkrét segítséggel sietett volna munkálatainkhoz. Ekkor pedig jött valaki egy azonnal hasznosítható ajánlattal. Statikus mérnökre van szükségünk. Fél éve beszéltek róla, de mostanig nem sikerült nyomára

bukkannom. A mérnök pedig most kell, és most találom meg.

Ezt én másként nem tudom és nem értékelhetem, mint gondviselésnek. Azóta menetrend szerűen követik egymás a fejlemények. Ezek között vannak gyakorlatiak és vannak jelzés értékűek, mint az, aminek a jelzett napon voltam tanúja.

A torony rendbetétele utáni nap reggelén látogatók fogadására készültem. Csak úgy, hogy kész legyek, ha benéz valaki. Kiléptem a templomból, mint aki lakodalmassokat vár, és ki jön velem szembe? *Melocco Miklós* ország-világhíres szobrász és kísérete. Részükről is volt meglepetés, mert még nem látták a mi templomunkat. Mindent szemügyre vettek, minden iránt érdekődtek, és a toronyba is felmentek. Szerény munkámat díszesebb koronával nem lehetett volna megkoronázni, mint azzal, hogy éppen ők legyenek az elsők, akik használatba veszik.

Melocco Miklóstól természetesen autogramot kértem az emlékkönyvünkbe. A következőket írta bele: „Szép és új templomot nézhettünk meg, ami ritkaság, mert ha valami szép, az általában régi. Ha meg új, akkor csúnya vagy hitvány. Ez viszont új és szép.”

A kíséretében levő kedves feleségével felolvastatta a bejegyzését, majd ezt mondta neki: „Te is gyönyörű vagy, mint a templomok, de nem mint a régiek, hanem mint ez az új.”

Teljes egyetértésben vagyok vele. Ezt a jelet nemcsak a gondviseléssel és templomunkban szerzett benyomásukkal magyarázhatom, hanem azzal is, hogy ők is olyan fiatalosak, mint a mi megfiatalodott templomunk. Sok további boldogságot kívánunk nekik és eredményes munkát!

Két nap múlva még frissiben elmondhattam ezt *Rázmány Csaba* főtisztelendő püspök úrnak Debrecenben, a *Pap Gy. László* lelkész kollega beiktatása utáni ebéden. Neki is ugyanazokat a jókat kívánom kedves családjával és gyülekezetével együtt!

Gombita Sándor tiszteletbeli beregi unitárius köszöntése a nyíregyházi ökumenikus kápolnában

Június 15-én Nyíregyházán is tartottam istentiszteletet. Ekkorra felgyógyult gyengélkedéséből új kelyhünk adományozója, *Gombita Sándor* bátyánk, akit elhívtunk az istentiszteletre. Ez alkalommal a szép számú gyülekezet előtt Felhős Szabolcs beregi misszióvezetőnk méltatta az adományozó gesztusait. Utána áldást mondtam az adományozóra és adományára, végül meghallgattuk székykeresztúri és firtosmartonosi elményeit, amiket a gyülekezet meghatódott hangulatban figyelt.

Én elmondtam azt az észrevételemet, hogy a kelyhek hosszú életűek, és Isten különös gondviselése kíséri életüket. Ezt kívántam a nagylelkű adományozónak is.

Befejezőként, szomorú szívvel, de Isten akarataiban megnyugodva tudatjuk, hogy Nyíregyházán, életének 97-edik évében, május másodikán elhunyt *Jakab Dezsőné szül. Simon Margit* atyánkfia, kocsordi templomunk egykori elmaradhatatlan látogatója, aki 33 évvel ezelőtt elhunyt férjével, gyülekezetünk volt pénztárnokával együtt sok áldozatot hozott templomunk építéséért, és gyülekezetünk alapító tagja volt. Isten adjon lelkének üdvösséget, testének nyugalmat, hátramaradottainak vigasztalást.

Nyitrai Levente

Hibaigazítás

Az Unitárius Élet 2008 /1. száma 11. oldalán, a második oszlop első bekezdésében a *Bágyból* szó helyett – tévesen – a *Bácsból* került. A Bencze család előbbiből (Bágy) telepített át egykor Homoródkeményfalvára.

Sánta Ferenc

(1927. szeptember 4.–2008. június 6.)

Életének 81. évében, 2008. június 6-án elhunyt Sánta Ferenc, Kossuth-díjas író. Legismertebb művei a *Húsz óra* és *Az ötödik pecsét* című regények.

Sánta Ferenc 1927. szeptember 4-én született Brassóban (Románia, Erdély). Első életéveit Sepsibikszádon, majd Marosvásárhelyen töltötte. Elemi iskolába és gimnáziumba Kolozsváron járt, ám a Romániához való visszacsatolás miatt az utolsó évet Debrecenben kezdte el, de be nem fejezte.

Húszévesen megnősült, négy fia született. 1947 és 1950 között bányász a piliszentiváni bányában, majd 1956-ig betanított munkás, marós, fűrés a Kispesti Vörös Csillag Traktorgyárban. 1957-ben a Ganz Daru- és Hajógyár betanított munkása, esztorgályos.

1958. szeptember 1-jétől az MTA Irodalomtudományi Intézetének munkatársa, 1968 óta írói munkásságából él.

1954 elején egy pestlőrinci író-olvasó találkozón ismerkedett meg Szabó Pállal, aki az Irodalmi Újságban mutatta be őt a *Sokan voltunk* című elbeszélés közlésekor, 1954 márciusában. A mű nagy feltűnést keltett. Első novelláskötete a *Téli virágzás* (1956). A Petőfi Kör alapító vezetőségi tagja. Nyílt levelet intézett a miniszterelnökhöz a paraszt-

ság jogfosztottságáról, 1956 szeptemberében.

További művei: *Farkasok a küszöbön* (novellák, 1961); *Az ötödik pecsét* (regény, 1963); *Húsz óra* (krónika, 1963); *Az áruló* (regény, 1966), ennek drámaváltozata, az *Éjszaka* (1968), bemutatta a budapesti Katona József Színház 1968. március 8-án, Egri István rendezésében, Óze Lajos, Avar István, Básti Lajos, Sztankay István, Maklári János szereplésével; *Isten a szekéren* (válogatott novellák, 1970); *A szabadság küszöbén* (esszék, cikkek, interjúk, 1993).

Több művéből készült film és tévéfilm. A *Húsz óra* (1965) és *Az ötödik pecsét* (1975) Fábry Zoltán rendezésében nemzetközi sikert is aratott. A Halálnak halála c. tévéfilm forgatókönyvéért az író Arany Nimfa Díjat kapott Monte-Carlóban (1970). Filmre vittek az *Éjszaka*, A Müller család halála és a Kicsik és nagyok c. munkáit is.

A *Húsz óra* és *Az ötödik pecsét* c. regényei 23 nyelven jelentek meg (angol, cseh, hindi, holland, francia, japán, kínai, lengyel, német, olasz, orosz, román, szerb stb.). József Attila-díjat 1956-ban és 1963-ban, Kossuth-díjat 1973-ban kapott. A Magyar Köztársasági Érdemrend tisztikeresztjével 1991-ben tüntették ki. 2004-ben Magyar Művészetért Díjat és Hazám-díjat kapott.

A Partium tagjai

Fekete Ödön, Szekeres Lukács Sándor, Gergely Felicián, Szinte Gábor

Az unitárius pavilon

Rázmány Csaba, Veres Emese Gyöngyvér

Szekeres Lukács Sándor, Vass László és Marika

Gergely Felicián, Dr. Karner Ottó

A 79. ünnepi könyvhét a Vörösmarty téren, 2008. június 5–9.